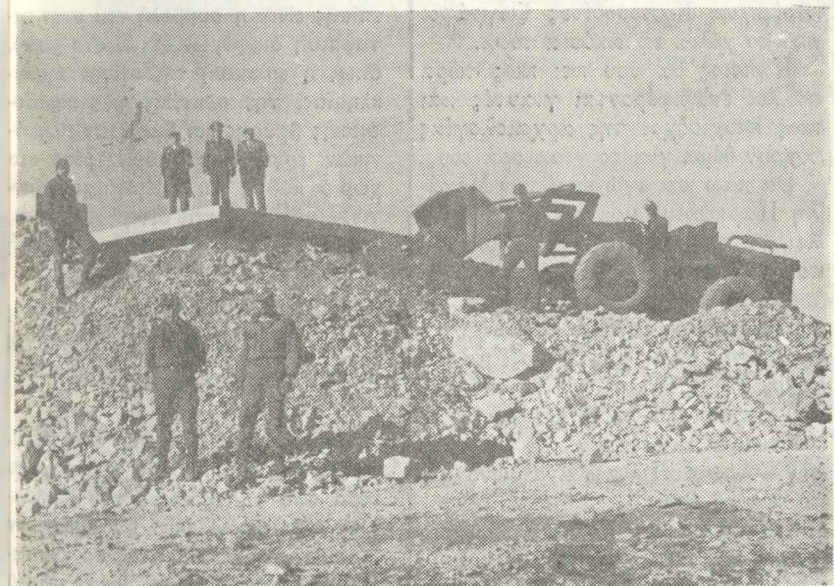

ΤΟ ΗΡΩΟ ΤΗΣ ΖΑΓΟΡΙΣΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΤΟΥ '40

Η Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία Ζαγορίου ΙΛΕΓ που είναι ήδη γνωστή στους Ζαγορίσιους, από την ημέρα της ίδρυσής της εργάζεται αθόρυβα και αποδοτικά. Το κύριο θάρος της εργασίας της σ' όλο αυτό το διάστημα το έχει ρίξει στην ανέγερση του Ηρώου της Ζαγορίσιας Γυναίκας του '40 για το οποίο είναι κατατοπισμένοι οι αναγνώστες μας από τις περιγραφές, την ειδησιογραφία, τα σχέδια και τις φωτογραφίες, που κατά καιρούς δημοσιεύτηκαν στο «Ζαγόρι μας».

Για πληρέστερο κατατοπισμό τους σημειώνουμε πως ήδη έχει ολοκληρωθεί ο τύμβος που περιλαμβάνει και το κτίριο του Μουσείου, διαστάσεων 6x6 μ. Η προσπάθεια αυτή απαιτήσε και το μεγαλύτερο μέρος της εργασίας που έγινε και των ενεργειών της επιτροπής.

Εργοτάξιο κατά την επιχωμάτωση του Τύμβου.

Στο βάθος διακρίνονται ο Αντ)ρχης - Διευθ. Τεχνικών υπηρεσιών VIII Μεραρχίας κ. Γ. Καραπάνος, ο κ. Φρ. Τζιόβας και ο κ. Κίμων Κυριαζής.

Στο επόμενο φύλλο μας θα δημοσιεύσουμε πραγματογνωμοσύνη της Διευθύνσεως Τεχνικών Υπηρεσιών της Νομαρχίας, προϊστάμενος της οποίας είναι ο συμπατριώτης μηχανικός κ. Χρήστος Η. Ρίζος από της Νεγιάδες, από την οποία θα φαίνεται η αξία των έργων που πραγματοποιήθηκαν και που ξεπερνούν, σε σημερινές δραχμές, το ποσό των πέντε εκατομμυρίων κατά τις προβλέψεις μας. Αλλά το έργο αποκτάει μεγαλύτερη σημασία και δικό του ανάστημα αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι ούτε ζητήθηκε, ούτε χορηγήθηκε οποιαδήποτε οικονομική ενίσχυση από το Κράτος, τα Ν.Π. Δ.Δ., τους Οργανισμούς κ.λ.π., γιατί κρίθηκε αναγκαίο η ανέγερσή του να αφιεωθεί στη φροντίδα και την αγάπη, την εκδηλούμενη με προσφορές, των Ζαγορισιών και μόνο αυτών. Όπως και έγινε.

Με την ολοκλήρωση του Μνημείου, θα πραγματοποιηθεί ο σκοπός εκείνων που πίστεψαν πως μ' αυτό, και του Μουσείου που αποτελεί το αναγκαίο συμπλήρωμά του, θα τιμηθεί όχι μόνο η προσφορά της ηρωίδας Ζαγορίσιας γυναίκας, τις μέρες που η Πατρίδα μας κινδύνευε από τη φασιστική εισβο-

λή, αλλά ταυτόχρονα και της Ζαγορίσιας νοικοκυράς, που τόσο μεγάλη είναι η συμβολή της στην πνευματική και πολιτιστική ανάπτυξη της ιδιαίτερης πατρίδας μας. Γιατί δεν πρέπει ποτέ να ξεχνάμε πως αν οι Ζαγορίσιοι με την εργατικότητα τους, τόσο στον τόπο τους, όσο και στους ξένους τόπους, όπου τους οδηγούσε η ανάγκη και η ελπίδα των καλλίτερων, δημιούργησαν την οικονομική ευρωστία του Ζαγοριού αλλά και το δημοκρατικό τρόπο διοίκησης των κοινών, εξίσου σοβαρή ήταν και η συμβολή της Ζαγορίσιας νοικοκυράς, τόσο στην οικονομική ανάπτυξη, όσο και στην πολιτιστική άνοδο του τόπου. Πολλά οφείλει και η εκπαίδευση στη γυναίκα του Ζαγοριού, που στάθηκε αντάξια των παραδόσεων του τόπου και πρώτιστη φιλοδοξία της ήταν να μορφώσει τα παιδιά της, να τα δει επιστήμονες.

Αυτή την πλευρά και την προσφορά των γυναικών του Ζαγοριού επιδιώκουμε να κρατήσουμε ζωντανή για τις επερχόμενες γενεές, με ζωντανές εικόνες και συγκέντρωση κατάλοιπων του παρελθόντος, για ν' αγαπήσουν τον τόπο τους, προπαντός οι ξενητευμένοι, και να παραδειγματίζονται από το ήθος και τα επιτεύγματα των προγόνων τους.

Είμαστε σίγουροι πως οι Ζαγορίσιοι θα υπερηφανεύονται από το επιβλητικό μνημείο που θα στηθεί, ίσως ένα από τα επιβλητικότερα της χώρας μας (το συνολικό του ύψος θα είναι 10 περίπου μέτρα και το πλάτος του 45). Είναι φυσικό ένα τέτοιο έργο να απαιτήσει και μεγάλες δαπάνες, όπως πραγματικά συμβαίνει. Για την αντιμετώπισή τους ήταν σημαντική η προσφορά των συμπατριωτών μας (των 40 που πρόσφεραν), όχι όμως εντυπωσιακή, αν ληφθεί υπόψη ο αριθμός των αποδήμων. Όμως οι ελπίδες μας είναι μεγάλες. Πιστεύουμε απόλυτα πως η μεγάλη πλειοψηφία των Ζαγορισιών θα ανταποκριθεί στο αίτημα της ιδιαίτερης πατρίδας τους, για ενίσχυση της προσπάθειας, που χρειάζεται πολλά ακόμα για να ολοκληρωθεί. Απομένει η κατασκευή και τοποθέτηση του αγάλματος, που θα απαιτήσει ποσό δαπάνης 3.000.000 δρχ. περίπου, καθώς και η συγκέντρωση του λαογραφικού υλικού που θα καλύψει τις απαιτήσεις ενός Μουσείου αντάξιου της μεγάλης πολιτιστικής παράδοσης του τόπου μας.

Θα θέλαμε εδώ να τονίσουμε μεγαλύτερη σημασία έχει η εκταση των εισφορών και όχι το ύψος της. Όσο δηλαδή περισσότεροι Ζαγορίσιοι προσφέρουν, οτιδήποτε κι αν προσφέρουν, τόσο μεγαλύτερο ανάστημα αποκτάει το έργο, ως συλλογική προσπάθεια, αντιπροσωπευτική της θέλησης των Ζαγορισιών, ν' αποθανατίσουν την ιστορία του τόπου τους, σ' όλες τις εκφάνσεις της.

Είναι τέλος αναγκαίο να σημειωθεί ότι σε κάθε προσφερόμενο αντικείμενο για το Λαογραφικό Μουσείο θα αναγράφεται το όνομα του δωρητού και της οικογενείας του, κάτι που θα συμβάλει στη διακρίση της μνήμης των Ζαγορισιών οικογενειών.

Πιστεύουμε πως κι αυτή τη φορά —και το έργο που ως τώρα έχει συντελεστεί δικαιολογεί την πίστη μας— οι απανταχού της Ελλάδας και του Εξωτερικού Ζαγορίσιοι, θα απαντήσουν θετικά στο προσκλητήριο της ιδιαίτερης πατρίδας τους.

ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ • ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ •

Εφοροεπιτροπεία Καπεσόβου

Κύριε Διευθυντά,
Όταν ήμουνα Πρόεδρος της Εφοροεπιτροπείας Καπεσόβου μου ζητήθηκε ν' απαντήσω σε μια σειρά ερωτήματα σχετικά με το έργο της.

Δε δέχτηκα ν' απαντήσω σε κανένα για τους λόγους: Οι βασικότεροι ήταν: α) Γιατί δεν ήθελα να κοινολογηθούν κάποια πράγματα σχετικά με την Εφοροεπιτροπεία και β) Γιατί φοβόμουν ότι θα εκλαμβάνονταν από πολλούς σαν ευκαιρία για να αυτοπροβληθώ.

Πέρασαν από τότε πολλά χρόνια και από την παραίτησή μου τέσσερα (4) περίπου χρόνια. Στα χρόνια αυτά συνέβηκαν πάρα πολλά — που — κατά την προσωπική μου γνώμη — δεν οφέλησαν γενικότερα το χωριό μας.

Αποσιωπήθηκαν πολλά. Διαστρεβλώθηκε η πραγματικότητα. Υπήρξε σχολιασμός του όλου έργου με σχολαστικότητα και διάθεση όχι φιλική, για να βρεθούν λάθη.

Σημειώθηκαν και τα πιο ασήμαντα για να κοινολογηθούν με πολλή έμφαση, με τάση για συκοφάντηση και

μηνιαία εφημερίδα με πολύ περιορισμένη κυκλοφορία. Το κείμενο γράφτηκε από κάποιον που υπογράφει με τα αρχικά κεφαλαία γράμματα Α.Κ. Φωτοτυπία του δημοσιεύματος αυτού σας στέλνω με την παράκληση να το δημοσιεύσετε στην αγαπημένη μας εφημερίδα «ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ» — που κυκλοφορεί σ' όλο το Ζαγόρι, αλλά και σ' όλο τον ελλαδικό χώρο.

Διάλεξα τούτο το χρόνο να παρακαλώ για τη δημοσίευσή του στο φύλλο του Απριλίου γιατί βρισκόμαστε στις παραμονές των γιορτών του Πάσχα, οπότε δίνεται πολύς ελεύθερος χρόνος σε πολλούς — Καπεσοβίτες που έχουν χρόνια να δουν τη γένετρά τους, αλλά και σε ξένους — να βρεθούν κοντά μας και να απολαύσουν το βαρυγλυκό τους μέσα σε πολιτισμένο Ζαγορίσιο περιβάλλον με τη Ζαγορίσια καθαριότητα και μέσα σ' ένα μαγευτικό τοπίο ! !

Σας περιμένουμε. Θα χαρούμε πάρα πολύ !

Τελειώνοντας θα πρέπει εδώ ν' αναφερθώ και σ' άλλα δυο πρόσωπα

ο θρόνος σε καλή κατάσταση.

Θα πάρεις τον πατηφορικό καινούργιο δρόμο για την πολιτεία του χωριού για να παρκάρεις στο προσηγμένο πελαγόστρωτο.

Καιρέ ή σάιμπορ νάπιο θα σε ρωτήσει η κυρία Παναγιούλα και συ θα προσέξεις το καινούργιο μαγαζί με τη παραιδοσιακή Ζαγορίσια αρχιτεκτονική, τη ξύλινη επένδυση, τα μπάνια και το τζάκι.

Κάποιος θα δικαιολογήσει το θαυμασμό σου με την αναφορά πως το μεράκι για τούτο το μαγαζί που άνοιξε με το τέλος του Απριλίου εφέτος ήταν μπλόκο από τον δάσκαλο Τάκη Κοντοδήμο και πως βοήθησε στα σχέδια και κεινός ο μουστάκιος που κέντρο Ερευνών Ζαγορίβου.

Ωτη συνέχεια θα μελετήσεις την αυθεντική χάρτα του Ρήγγα πούνα. Μαζί με μπλόκο αξιόλογο παλιά βιβλία στο μεγάλο καλοδιατηρημένο σχολείο, θα παίξεις με τα παιδιά στην αυλή, θα θαυμάσεις την Ζαγορίσια αρχιτεκτονική των αρχοντικών και τ' απόγευμα θα περριεργαστείς τις φωτογραφίες της εκκλησίας που φιλοτέχνησαν οι παρίφημοι Καπεσοβίτες ζωγράφοι από το χίλια εφτακόσια τόσα.

Κάποιος θα σου πει πως τώρα πολλοί ενδιαφέρονται για αυτές και πως πυρσοδοχοί της αρχαιολογίας τόχουν θέμα για το ντοκιτόρά τους.

Θα πώω και εγώ κίαι την Μεγάλη Παρασκευή μια και η Ρένα θέλει να σταλάσει μ' αγριολούλουδα τον Επινάφειο.

Θα πώω για να χτυπήσω και γώ τη πόρτα της εκκλησίας στις 9 το βράδυ της ίδιας μέρας μαζί με τον συμπαθή πρόεδρο της κοινότητας τον Ευριπίδη Βουλδότημο και το υπόλοπο εκκλησιασμού και να ζητήσω «Άρατε Πύλως» αναδιώνοντας το τοπικό έθιμο.

Θα ψάλλω δυο — τρία κομμάτια χωρίς να παρεξηγηθώ και για να πω την αμαρτία μου στη συνέχεια: θα ζητήσω από το μαγαζί εκτός από τη Ζαγορίσια πέτα και κάτι νη-ιστίσιο...

Τις επόμενες μέρες θάχει λάει και κοκορέσει.

Φεύγοντας το βράδυ ύστερα από μια συζήτηση με τον πρόεδρο πούχει τόσα ενδιαφέροντα να μας πει θα προσπεινουμε να γίνει ξεγνώας το σχολείο για να δίνεσαι και στους ξένους η ευκαιρία της παραμονής τους για μερικές μέρες.

Για τη φύση και το τοπίο το λέει ο τίτλος Καπεσόβο — το πιο γραφικό.

Α. Κ.

ΖΑΓΟΡΙΣΙΑ ΔΕΣΠΟΙΝΙΔΑ ή ΚΥΡΙΑ
Ζητείται για γραφική υπηρεσία τις απογευματινές ώρες. Υποαπασχόληση τηλεφ. 33.469.

Ο ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΔΟΛΙΑΝΗΣ

Θεωρούμε ουσιαστική και πολύτιμη κάθε πολιτιστική προσπάθεια που στοχεύει στην επιστροφή στις λαϊκές ρίζες, σε θεσμούς αγνούς, ανόθετους, δοκιμασμένους, που οδηγούν στην ολοκλήρωση της ανθρωπίνης παρήξης, στο ψυχικό πλησίασμα ανθρώπου προς άνθρωπο, στην ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων, στην παραγωγική συνεργασία στη δικαιοσύνη και καταξίωση του κοινωνικού μεντοκίτου και του θείου προνομίου του λογικού.

Με τέτοιους στόχους καθώς και συμβολή στην προσπάθεια οικονομικής και πολιτιστικής αναβάθμισης το χωριού μας ίδρύσαμε πριν 40 χρόνων πολιτιστικό μας Σύλλογο ο οποίος στο διάστημα αυτό δημιούργησε μια βιβλιοθήκη με περισσότερους από 800 τίτλους βιβλίων, των οποίων όμως δεν έχει που να στεγαστεί. Η εξασφάλιση του οικοπέδου για την νέγερση πνευματικού κέντρου στο χωριό και προσπαθεί να πετύχει τη χρηματοδότησή του. Αποφασιστική επίσης είναι η συμβολή του στην κατασκευή διαφόρων έργων στο χωριό όπως η επισκευή της στήνης της εκκλησίας, της πλατείας, μας παραδοσιακής βρύσης και διαφόρων εξωτερικών έργων και δρόμων μέσα στο χωριό καθώς και τις μεγάλης βυζαντινής γέφυρας στη θέση «Κούρτια» για την οποία πέτυχε μια πίστωση 500.000 δρχ.

Διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις καθώς και η έκδοση της ιστορίας του χωριού μας σε βιβλίο είναι ήδη δημολογημένα.

Μεγάλη προσδοκία μας είναι η κατασκευή έργου που θα μεταφέρει νερό από τη «Ζορίκα» του Γρεβιού στο χωριό μας. Θα αρδευνόταν 2.500 στρέμματα γης και θα αναπαύον με εμβολιασμό αρχικά 10.000 καστανιές, δυναμικότητας παραγωγής 200 τόνων ετησίως. Η οικονομία του χωριού θα ενισχυθεί σημαντικά, ισχυροποιείται, ο ενεργός πληθυσμός θα αρχίσει να επιστρέφει και το χωριό θα αποκτήσει σιγά - σιγά την ουσία του βιωσιμότητας, βασισμένη σε πραγματικά προγράμματα αγροτικής οικονομίας πάνω στο τρίπτυχο Γεωγία - κτηνοτροφία - δάσος.

Θεωρούμε τύχη αγαθή που βρισκόμαστε και αγωνιζόμαστε για αυτόν τον τόπο.

Όλοι όμως, ας γίνουμε οι καλύτεροι μιας εκστρατείας για την ανάπτυξη και προκοπή του τόπου μας. Πιστεύουμε ότι κάνοντας ο καθένας ότι περνάει από το χέρι του για την γωνία για τη ζωή και οι πόθοι για ευτυχία και ευημερία θα βρουν την απήχηση και τη μεταχείριση που τους πρέπει. Μακάρι να γίνει έτσι.

Ευχαριστώ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΙΤΣΙΟΣ

Το ΖΑΓΟΡΙ μας

'Ενα Ζαγορίσιο τραγούδι

του ανταποκριτού μας ΧΡΟΝΗ ΔΡΟΥΓΙΑ

Προσφέρω στους Ζαγορίσιους μας το παρακάτω τραγούδι, απ' όπου οι αναγνώστες θα μπορέσουν να καταλάβουν πως ζούσε ο κόσμος τότε.

Όπως σας είναι γνωστό ζω στη Βαθούσα, που αρχίζει το Ζαγόρι μας από τη μεριά της Μακεδονίας στις ρίζες των προπαυδών μας, δίπλα από την ιστορική γέφυρα του Αώου, που ήτανε τότε ένα μικρό Σουέζ για το Ζαγόρι, το μοναδικό πέρασμα για τη Μακεδονία από Μέτσοβο ως την Κόνιτσα. Απ' εδώ περνούσαν εκατοντάδες καραβάνια που μεταφέρανε τους Ζαγορίσιους που ταξίδευαν στην Πόλη και μέχρι Βλαχιά. Στο γυρισμό τα καραβάνια φέρνανε ως φορτίο διάφορα πράγματα με τα οποία γέμιζαν τα σπίτια οι κυράδες του τόπου μας. Από τότε έμεινε και το στιχάκι:

«απ' εδώ περνούσανε Ζαγορίσιοι εκατοντάδες
πήγαιναν ταξίδι και γίνονταν πραγματευτάδες
Ολούθε κρουστάλλινα ηχούνε τα γέλια
Ο αγέρας σου μόνος» κι' αραξοβόλι
και γυρίζουνε μ' αυτά
γεμάτα γρόσια και φιλουριά».

Προσπαθώντας να συλλέξω ότι αφορά το Ζαγόρι, έμαθα το καλοκαίρι από τη συγχωριανή μου Σταματία Νούρτσια του γένους Παν. Χατζή, μια οικογένεια με βαθιές ρίζες στον τόπο μας, διότι είναι ένα κλωνάρι από την οικογένεια Χατζή Γιώργη, έμαθα λέω το παρακάτω Ζαγορίσιο τραγούδι.

Ένα τραγούδι που το διαβάζεις, χωρίς ν' ακούσεις και τη μουσική του, είναι σαν ένα όμορφο τριαντάφυλλο που το θάλπεις από μακριά και δε μπορείς να το μυρίσεις. Ενώ όταν ακούς τη μουσική το απολαμβάνεις. Γι αυτό επιφυλάσσομαι με τη πρώτη εκδήλωση που θα οργανώσουν οι φορείς του Ζαγοριού για το 1986 να παρουσιαστώ και να το τραγουδήσω.

Οι Ζαγορίσιοι της διασποράς και όσοι ζουν στα χωριά μας, θα έχουν τη δυνατότητα να το διαβάσουν στο «ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ» που ο αγαπητός Κίμωνας μαζί με τους ακούραστους συνεργάτες του, το στέλνουν σε κάθε Ζαγορίσια οικογένεια.

- Τρίαν μεράνε νιόγαμπρος, δεκάξι χρόνια σικλάθος κι απ' τα δεκάξι κι ύστερα νειρεύτηκα ένα θράδυ κ' είδα το πως παντρεύεται το πρώτο μου στεφάνι.
- Πιάνει μιλάει του γρίβα του, στέκει και τον ρωτάει: Δύνασε γρίβα μ' δύνασε στον τόπο μας να πάμε;
- Να μ' αυγατήσεις την ταί σαράντα πέντε χούφτες, να μ' αυγατήσεις το νερό σαράντα πέντε κούπες.
- Βισιά δίνει τ' αλόγου του στ' αμπέλι του πηγαίνει. Νεκεί βρίσκει το γέροντα που σκάθει και κλαδεύει θα σε ρωτήσω γέροντα το τίνους είν' ο γάμος.
- Της αστραπής και της θροντής του γιού μου του χαμένου παντρεύε' η γυναίκα του και πέρνει άλλον άντρα.
- Θα σε ρωτήσω γέροντα προκάνω για το γάμο;
- Αν έχεις άλογο ταχύ στο σπίτι τους προφταίνεις, αν έχεις άλογο ουκινό στην εκκλησιά τους βρίσκεις.
- Βισιά δίνει τ' αλόγου του στη βρύση τους πηγαίνει. Εκεί βρίσκει τη μάνα του που πλένει και λευαίνει. Ρωτάει τη γερόντισσα το τίνους είν' ο γάμος.
- Της ερημιάς, της σκοτεινιάς, του γιού μου του χαμένου, Παντρεύεται η γυναίκα του και πέρνει άλλον άντρα.
- Ρωτάει τη γερόντισσα: προφταίνω για το γάμο;
- Αν έχεις άλογο ταχύ στο σπίτι τους προφταίνεις, αν έχεις άλογο ουκινό στην εκκλησιά τους βρίσκεις.
- Βισιά δίνει τ' αλόγου του στην εκκλησιά πηγαίνει.
- Κακό ζακόνι το' χετε εσείς οι Ζαγορίσιοι, δε θγάξετε τη νύφη σας να την κερνούν οι ξένοι.

ΑΡΙΣΤΗ

ΓΙΑΝΝΗ ΣΑΡΑΛΗ

Στο πράσινο πάλλευκη πλαγιάζεις όλη
κι' αγράμπελης μύρα, πλημμύρα στ' αμπέλια
οι ραχούλες, ζαφείρια κι' ανθοβόλι.
Ολούθε κρουστάλλινα ηχούνε τα γέλια
Ο αγέρας σου μόνος» κι' αραξοβόλι
πάντα στο νού μου εσύ και περιβόλι.

Μπάλαμο θείο το κάθε χορτάρι
άγια η γη σου. Κι' αναπαμός
Και μια φιλύρα, κορόνα, καμάρι
τρώει την ικαρδιά μου κάποιος χαμός.
Στ' άνθια του φράξου μελίσινα, σμάρι,
ικέδρος, πουρνάρι, κρυφός μου ικαήμος.

Βρυσούλες κρούσταλλο, κητάρια, δούσμοι,
αυλές πλακόστρωτες, κληματαριές,
γεράκια στο θράχο μου, παιδιδάστικοι κόσμοι,
κοτσάφια λαχτάρης μου, αηγοριές.
Θηλιές μου δένετε, λιθοστρωτοί δρόμοι
σικλήθρα, πλατάνια, ιτιές μου, γητιές.

Στο πράσινο πάλλευκη πλαγιάζεις όλη.
Κάθε σου ανάσα, σφακίδι φλομώνει.
Κύπροι λικνίζουν τα λόγγα κι' οι θάλοι
αλλάζι γαλάζιο, πορφύρας στημόνι.
Βουνα θερμειμένα, μέσα μου, βόλι,
ποτάμι ο αχός σου κι' οι περσοβόλι.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟ

ΜΑΡΙΑ Ι. ΚΕΣΙΣΗ

Της χάρισαν ένα τριαντάφυλλο λευκό.
Ήταν μια πόρνη.
Δεν τ' άγγιξε. Δεν τ' άγγιξε.
Μα σκέφτηκε θα μάραι.
Κι' εθός με δέος προσευχήθηκε.
(Έχουν «κι' εκείνες» Παναγιώ,
τη λεν Μαρία Μαγδαληνή).
Ξεθάφτηκε,
Έρριξε μια μαντίλα στο κεφάλι
και με λαχτάρια
στον ικαθρέατη εστάθη.
Δάκρυσε
με δεν τ' άγγιξε.

Καλό ζακόνι έχουμε εμείς οι Ζαγορίσιοι.
Και θγάζει και την κέρασε την πρώτη αρραβώνα.
Σύρε γαμπρέ στο σπίτι σου και φίλοι στα δικά σας,
εμένα μούρθε ο άντρας μου το πρώτο μου στεφάνι.

ΛΕΠΤΟΚΑΡΥΑ: ΟΙΚΙΑ ΤΖΑΦΕΡΗ

Ακολουθώντας τη Ζαγορίσια παράδοση

τελική επιδίωξη το μηδενισμό του ...
Ρωτώ; Υπάρχει το τέλειο και αλάνθαστο; Ασφαλώς όχι; Οι πεθαμένοι δε λαθέβουν ...

Κάποια προσπάθεια για ανάπτυξη του τουρισμού καταπολεμήθηκε με φανατισμό και στάθηκε εμπόδιο στην ανάπτυξη της ζωής του χωριού και το στέρησε και από κάποια οικονομικά οφέλη. (Εδώ θα πρέπει να γίνει αυτοκριτική ... Είναι αναγκαία ...)

Δεν θα επεκταθώ περισσότερο γιατί δεν το θέλω, αλλά και γιατί η σημερινή μου αναφορά σε κάποιο έργο της Εφοροεπιτροπείας έχει ένα και μοναδικό σκοπό: Να βοηθήσει στην πρόοδο και ανάπτυξη του αγαπημένου μας χωριού, κι' όχι την αυτοπροβολή κι' ανάλυση παλίων πληγών!

Για το έργο αυτό δε θα μιλήσω εγώ για να μη θεωρηθεί η παρουσίασή του υποκειμενική, αλλά θ' αφήσω ένα δημοσίευμα που είδε το φως του σε

που με αλτρουϊσμό, συγκινητική προθυμία και ΑΝΙΔΙΟΤΕΛΕΙΑ, βοήθησαν στη δημιουργία του όλου έργου της Εφοροεπιτροπείας. Τα πρόσωπα αυτά είναι: 1) Η κ. Ελένη Παγκρατίου, αρχιτέκτονας και 2) Ο κ. Φίλιππος Ηγουμενίδης, υπομηχανικός της Τ.Υ.Δ.Κ. Ιωαννίνων.

Ευχαριστώ πολύ

ΤΑΚΗΣ Κ. ΚΟΝΤΟΔΗΜΟΣ
Καπεσοβίτης

ΚΑΠΕΣΟΒΟ

το πιο γραφικό

Στο 15ο χιλιόμετρο του δρόμου προς την Κόνιτσα, μετά τις Καρυές θα στρίψεις δεξιά. Σε άλλα τόσα χιλιόμετρα θα σταματήσεις να θαυμάσεις να περπατήσεις και να φωτογραφηθείς στο γαβύρι του Κοντορή και σε λίγο θα βρεθείς στο Καπεσόβο. Η διαδρομή περίπου 40 λεπτά της ώρας είναι ευχάριστη κι

Μια παλαιά - ξεχασμένη ιστορία στη Λαϊίστα

Πρέπει να ήταν κάπου μεταξύ του 1956 — 1958 όταν ξεφυλλίζοντας ένα περιοδικό «Ρομάντζο» έπεσε στα μάτια μου η, παλαιά ιστορία.

Ήταν το φύλλο και το φύλαξα. Την ανακάλυψα από το αρχείο και την στέλνω στο Ζαγόρι μας, για διμυσίαση.

Κάνω λίγα χοντρά σχόλια:

ΤΖΑΜΠΟΥΡΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Το γεγονός ότι ο δημοσιογράφος και ποιητής Γ. Πελερέν περιγράφει στη εφημερίδα «Ήπειρος» συνοδεύοντας τον Πρωτοσύγκελο της Μητρόπολης Ιωαννίνων, την συνάντησή με τον Λιόγκα, η δίκη από Τούρκους δικαστές και άλλα, μας οδηγούν ότι η ιστορία δεν είναι

φανταστική, αλλά έγινε.

Τα επίθετα Λιόγκα, και Σιώτος προσωπικά δεν τα έχω ακούσει στο χωριό. Απ' είναι όμως Λαϊίστα θα φανούν από το παλιό μητρώο Αγίων.

Μήπως είναι σαλαγκασταίοι και γι' αυτό δεν είναι τόσο γνωστά; Έρχονται όμως στο χωριό οι σαλαγκασταίοι το 1909; Μήπως είναι οικογένειες άλλων κατηγοριών που νοίκιαζαν στο χωριό βοσκότοια;

Στο χωριό το 1909 υπήρχε ιερέας παππ - Θωμάς με γιο στην Αμερική;

Όποιος πατριώτης γνωρίζει κάτι σχετικό με αυτό το θέμα ας το δημοσιεύσει, ή ας το συζητήσουμε στο χωριό το καλοκαίρι.

ΕΝΑ ΤΡΑΓΙΚΟ ΕΙΔΥΛΛΙΟ

ΣΤΗΝ ΠΙΝΔΟ

ΣΤΗ Λαϊίστα, τ' όμορφο χωριουδάκι, που βρίσκεται στις καταρτές πλαγιές της Πίνδου, στις δεκαεφτά του Απριλίου του 1909 οι χωριανοί αναστατοί. Για πρώτη φορά στο ήσυχο χωριό τους είχε γίνει φόρος. Φωνιά ήταν το πιο όμορφο παλληκάρι ένα νοικοκυρόπουλο, ο βοσκός Γιαννάκης Λιόγκας και όμα η λυγερή βοσκοπούλα Χρυσανθή Σιώτου.

Το φοβερό αυτό έγκλημα που έγινε αφορμή να κλάψη όλο το χωριό, θύμα και φονιά μαζί, ξετυλίχτηκε ως εξής:

Οι δυο νέοι — ο Γιαννάκης Λιόγκας κι η Χρυσανθή Σιώτου, μικρότερό του κατά τρία - τέσσερα χρόνια — σκαρφάωναν από μικρά παιδιά, τις ράχες, οδηγώντας τα γιδόπρόβατα για βοσκή. Έτσι σιγά - σιγά φούντωσε στις δυο αυτές αγνές καρδιές μια απέραντη αγάπη. Την αγάπη τους αυτή οι δικό τους δεν την έβλεπαν με κακό μάτι. Πολλές φορές οι δυο χήρες μανάδες των παιδιών μιλούσαν για το γάμο τους κι όλο το χωριό ήξερε πως είχαν δοσμένο λόγο.

Μα ένα περιστατικό ήρθε να διαλύσει τα όνειρα των δυο ερωτευμένων και ν' απλώσει στις αγνές τους ψυχές τον πόνο και την απόγνωση.

Ο Χαλαλάκης του παπα - Θωμά, χρόνια ξενιτεμένος γύρισε εκείνες τις μέρες στη Λαϊίστα για να διηγήσει τους δικούς του και να παντρευτεί με μια χωριανή του και να ξαναγυρίσει πάλι στην «μπίζνις» του στις Ηνωμένες Πολιτείες. Κι η εκλογή του έπεσε στη Χρυσανθή του Σιώτου, αν και όλοι οι γνωστοί τον πληροφορήσαν πως η μόνα της η Λαμπρινή είχε δοσμένο λόγο στο Γιαννάκη Λιόγκα.

Χαμογέλασε περήφανα ο Χαλαλάκης κι απάντησε στους χωριανούς: — Αυτό θα το δούμε . . . αν τα κανονίζει το χρέμα.

Και πραγματικά το χρέμα θάμπωσε τη χήρα Σιώτου, ξεχάσε το λόγο που είχε δώσει κι είπε το «ναί» στον πλούσιο γαμπρό. Η όμορφη Χρυσανθή

σαν τον πληροφορήθηκε άρχισε να κλαίει και να οδύρεται μη θέλοντας άλλον γι' άντρα της από το Γιαννάκη Λιόγκα. Μα η Λαμπρινή δήλωσε κατηγορηματικά ότι τον Αμερικανό θα της δώσει για να την σχωρήσει μελλοντικά, σαν θα βρίσκεται βουτηγμένη στον πλούτο και την καλοπέραση.

Τόμας κι ο Γιαννάκης πως πρόκειται να χάσει την αγαπημένη του και, τρελλός από πόνο, πήρε το δρόμο του βουνού και χάθηκε στο λόγγο. Εκεί ξεψύχησε με τ' αγρίμια.

Η άμοιρη μάνα του κι οι χωριανοί, βάζοντας κακό στο νου τους, άρχισαν να τον γυρεύουν στις ράχες και στα λαγκάδια.

Κι κ' η Χρυσανθή σαν έμαθε πως ο Γιαννάκης της χάθηκε, ένοιωσε τον πόνο διπλό. Κατάφερε κι έφυγε κρυφά από την μάνα της και τράβηξε κι αυτή στις ερημικές αναζητήσεις μ' αγωνία το λατρευτό της. Ψάχνοντας τον βρήκε στη θέση που οι δυο τους μέρες καθόνταν εκεί κι έπλεκαν τα όνειρά της μελλοντικής ευτυχισμένης τους ζωής, ενώ τα κοπάδια του, ζευγαρωτά κι εκείνα, βόσκανε στο δροσερό χορτάρι.

Εκεί τον πέτυχαν κι οι χωριανοί ψάχνοντας ώρες. Τον βρήκαν να έχει στην αγκαλιά του το άψυχο κορμί της Χρυσανθής κι εκείνη τη στιγμή να σηκώνει το ματωμένο του μαχαίρι για να το βυθίσει και στα δικά του στήθεα.

Δυο - τρία παλληκάρια πρόλαβαν και τον αφοπλίσαν. Εκείνος τρελλός από την απελπισία του έβριζε και απαντούσαν την κακή του μοίρα.

Κι οι δυο χήρες μάνες δέχτηκαν το μήνυμα σα ντουφεκιά κι η μια καταρίσταν την άλλη, για τον αναπάντεχο χαμό των παιδιών τους.

Έτσι βρέθηκε σε λίγο στη φυλακή μέσα στα μπουντρούμια του Κάστρου των Ιωαννίνων, ο λεβεντόκορμος Γιαννάκης Λιόγκας, ο φονιάς της Χρυσανθής του . . .

Στο φύλλο της τοπικής εφημερίδας «Ήπειρος» ο αείμνηστος δημοσιογράφος και ποιητής Γ. Πελερέν, περιγράφει πως συνάντησε το Λιόγκα, συνο-

δεύοντας τον Πρωτοσύγκελο της Μητροπόλεως Ιωαννίνων στις φυλακές του φρουρίου του Μαΐ'ο του 1909.

« . . Σ' ένα βρωμερόν και τρισάθλιον κελλίον — γράφει — μ' άλλους καταδικούς, βρίσκουμε και τον ποιμενίστην του Χρυσανθής Σιώτου. Ο τότε υραιότατος ακι αρρενωπός νέος, ήδη κατήντησε κατάχλωμος κι αξιοθρήνητος την θείαν. Οι συγκρατούμενοι του μας πληροφορούν ότι ο νέος αυτός νυχθημερόν θρηνεί την φονευθείσαν και ζητεί τον θάνατον. Την τροφήν μετά κόπου λαμβάνει. Πλησιάζομεν, του προσφέρομεν το βοήθημα, εκείνος όμως το αποποιείται και με οφθαλμούς δοκρύβρεκτους μας ερωτά:

— Τον θάνατον μπορείτε να μου δώκετε; . . . Να πάω κοντά στη Χρυσανθούλα μου; Αυτό θέλω εγώ κι άλλο τίποτα;

— Γιατί, παιδάκι μου, την σκότωσες; ερωτά μελιχρώς ο σεβαστός Πρωτοσύγκελος.

— Οι οφθαλμοί του υποδίκου στυλάνονται έκπληκτοι προς τον κληρικόν και απαντά άμέσως:

— Όχι δεν την σκότωσα τη Χρυσανθή μου. Συμφωνήσαμε να πεθάνουμε μαζί. Ξαν με βρήκε στο λόγγο τη ρωτάω: «Για πες μου. Θα παντρευτείς αυτόν;» «Η μάνα μου τον θέλει» μου απαντάει εκείνη και κλαίει «Κάλλιο το θάνατο, παρά αυτόν» λέει. «Τι την θέλω τη ζωή χωρίς εσένα».

«Και ο δυστυχής ολοφύρεται. Μετ' ολίγον εξακολουθεί:

— Σαν άκουσα τα λόγια της Χρυσανθούλας: «Αυτό λέω κι εγώ» της είπα. «Ας ορμίζουμε και στο θάνατο ακόμα». Κι αγκαλιαζόμεσθε και φιλιόμαστε για ώρα. Απάνω στο φιλή αυτό τη χτύπησα με το μαχαίρι στην καρδιά. Ένοιωσα πως ρουφούσα την ψυχούλα της. Έσβυσε έτσι σαν το πουλάκι στην αγκαλιά μου. Και την ώρα που σήκωνα το μαχαίρι για να χτυπήσω κι εγώ μ' άρπαξαν οι χωριανοί . . . Τώρα η έρμη μ' αποζητάει να πάω κοντά της.

«Και ανελύθη ο δύσμοιρος εις νέους ποταμούς δακρύων . . . ».

Σε λίγον καιρό η δίκη έγινε. Οι Τούρκοι δικαστάι λυπήθηκαν τη λεβεντιά του και καταδικάζοντάς τον σε θάνατο, σύμφωνα με το νόμο, έπαιαν στη μάνα της Χρυσανθής, πως αν το θέλει μπορεί να ζητήσει το μετριάσμο της ποινής του. Μα η χήρα Λαμπρινή, κλαίγοντας το χαμό της Χρυσανθής, ζητάει να θανατωθεί ο φονιάς της κόρης της.

Έπεσαν στη μέση οι προχόντες Γιαννιώτες κι όλοι οι χωριανοί, για να την κάνουν να τον αφήσει από το χάρσο, μα χαμένα πήγαν τα λόγια τους. Την παρακάλεσε κι η πονεμένη μάνα του Γιαννάκη, για να της σώσει μ' ένα της λόγο, το παιδί της μα η Σιώταινα αγριεμένη της απάντησε: — Όπως έσωσε εσύ από τα χέρια

του φονιά την ακριβή μου Χρυσανθή, έτσι θα σώσω κι εγώ το παιδί σου!

Ο Γιαννάκης μ' ανακούφισι άκουσε την καταδίκη του. «Ήθελε, έτσι κι αργά, να βρεθεί πάλι κοντά στην αγαπημένη του Χρυσανθή.

Κι' έτσι, στις 26 Ιουλίου του 1909, στην κεντρική πλατεία των Ιωαννίνων, ο όμορφος και λεβεντόκορμος Γιαννάκης Λιόγκας, ανέβηκε στην αγρόνη ήμερος και περήφανος. Σε λίγο άφηκε την ψυχή του να φύγει από το βασανισμένο του κορμί για να πετάξει κοντά στη μοναδική του αγάπη, στη Χρυσανθή.

Όλος ο κόσμος κι ο δήμος που τον κρέμασε ακόμα, έκλαψαν για το χαμό του όμορφου παλληκαριού. Μανάχα η χήρα Σιώταινα έμεινε σπασμένη. Καθισμένη σε μια καρέκλα, εκεί μπροστά στην αγρόνη, παρακολούθησε το θάνατο του κι όταν όλα τελείωσαν αφήκε έναν αναστενάζοντα νακουφισέως ζήτησε έναν καφέ για να συνέρθουν τα νεύρα της και μετά ήσυχα — ήσυχα ξεκίνησε για το χωριό.

Την άλλη μέρα βρέθηκε κι εκείνη κρεμασμένη σε μιαν αγριοκαστανιά. Πολλοί είπαν πως μονάχη της έδωκε τέρμα στη ζωή της, γιατί μετόπισθεν σε που δεν έσωσε το Λιόγκα. Άλλοι πάλι είπαν πως την κρέμασαν οι χωριανοί της γιατί ήταν αφορμή του φοβερού δράματος που ανατράφη το ήσυχο χωριό τους.

ΤΥΡΡΟΣ ΛΕΚΑΝΤΑΣ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ

Οι οικογένεια Χαλαλάκη Παναγιώτη προσέφερε στην Εκκλησία Κοινοκλήσιον «ΚΟΙΜΗΣΗ ΘΕΟΤΟΚΟΥ» 3.000 δραχ. στη μνήμη των Χαλαλάκη Παναγιώτη και Πελαγίας Δανόλα.

Η εκκλησιαστική επιτροπή ευχαριστεί.

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ - ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΒΑΡΖΩΚΑΣ ΚΩΣΤΑΣ
ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ ΕΥΡΥΠΙΔΗΣ
ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ ΚΩΣΤΑΣ
ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ ΣΤΑΘΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ
ΤΖΙΟΒΑΣ ΦΡΙΣΟΣ
ΤΣΑΟΥΣΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΚΙΜΩΝ ΑΘ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ
Ιωάννινα: Λόρδου Βέρνικας 21
Τηλ. (0651) 28.266 και 28.088

Υπεύθυνη Διευκρίτισης
ΤΟΥΛΑ ΠΟΛΛΑ
Τυπογραφείο: Γ. Δούβαλη
Ε. Αποστόλου - Κ. Πασχάλη
28 Οκτωβρίου 41 - τηλ. 20.544

Τό πόσον της έτήσιας συνδρομής προαιρετικό

ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΣΤΟ ΡΟΓΚΟΒΟ

Το μοναστήρι αυτό βρίσκεται σε μαγευτική θέση στην τοποθεσία του Τσεπελόβου «ΡΟΓΚΟΒΟΣ» και είναι αφιερωμένο στο Γένειον του Τιμίου Προδρόμου. Κατά τον Γεώργιον Β. Σωτήρη (πάππον μου) ανηγήθηκε υπό της Πουλχερίας αδελφής Ρωμανού του Γ' του Αργυρού (1028 — 1034). Ούτος αναφέρει «Ελευθερία» Ιωαννίνων — 1926 Ιουλίου 8) — «Το Μοναστήριον Ρογκοβού».

«Ο Νόος έχει ρυθμόν βυζαντινόν μετά θόλον και τρούλων, εικονοστάσιον επίχρυσον και στίλβον. Επειδή είχε ρήγματα πολλά και είναι ετοιμόρροπος εισηγήσει του Α. Κουσιδίου γένοντο ισχυραί εξωτερικαί αντιρρίδες προς υποστήριξιν και ούτω προσλήφθη η πτώσις του. Η κτίσις αυτού κατά τινα επιγραφών άνωθεν της θύρας του κυρίως Ναού ανάγεται εις τα 1749, αλλά μοναχός τις Τσεπελόβιτης Νεόφυτος αποβίβας εν Προβεβηκία εις το θάνατον του κι όταν όλα τελείωσαν αφήκε έναν αναστενάζοντα νακουφισέως ζήτησε έναν καφέ για να συνέρθουν τα νεύρα της και μετά ήσυχα — ήσυχα ξεκίνησε για το χωριό.

Την άλλη μέρα βρέθηκε κι εκείνη κρεμασμένη σε μιαν αγριοκαστανιά. Πολλοί είπαν πως μονάχη της έδωκε τέρμα στη ζωή της, γιατί μετόπισθεν σε που δεν έσωσε το Λιόγκα. Άλλοι πάλι είπαν πως την κρέμασαν οι χωριανοί της γιατί ήταν αφορμή του φοβερού δράματος που ανατράφη το ήσυχο χωριό τους.

Το μοναστήριον Ρογκοβός, γέννησις του Προδρόμου διατρεφείται σήμερον δαπάνη Τσεπελόβου. Τούτο δε πρώτα στην αρχή έκτισε η Πουλχερία (η αδελφή του Ρωμανού του Αργυρού, η ίδια αυτή που αφιέρωσαν ένα ωραίον δίσκον, φκισμένον τεχνικώτατα από οφίτην λίθον, στ' Άγιον Όρος σσιπτόν και Άγιον Μοναστήριον Εηροποτάμου, μοναχών κλεινόν υπηχαστάρι. Δείγμα αμυδρόν πλίνθων οπών αφήκε ένα θόλον, όστις ευρέθη υπόγειος εις την επισκευήν του. Το έγγραφον εχάθηκε που λεγ' η Πουλχερία, τώκτισε. Πλην προφορικώ έμεινε μαρτυρία. Κανέν άλλο δεν λέγεται πότε πρωτοκτίσθη, όποτε το σημερινόν επανωκοδομήθη εκ βάθρων στα ερείπια (Τ' Αγίαν-

Ο ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΑΣ

πάντησε δια των εξής. «Πολύτιμο στοιχείο η φωτογραφία του δίσκου της Πουλχερίας. Αν το είχαμεν αυτό το στοιχείο, έπρεπε να το βάλλω στο βιβλίο για το Ρογκοβό. (Αν θέλεις μπορείς να το βάλλεις κάπου σαν συμπληρωματικό στοιχείο, σαν δίδωρο μιας παράλειψης».

Κατόπιν τούτου εκ καθήκοντος και προς συμπλήρωση των γραφομένων υπό του Κ. Λαζαρίδη περί του Μοναστηρίου του Ρογκοβού, εθεώρησα καλόν να συμπεριλάβω στην παρούσα μελέτη μου και τα όσα αναφέρει ο Γ. Σωτήριος για αυτόν το δίσκο ως και τη φωτογραφία αυτού.

Γ. Σωτήριος — «Το Άγιον Όρος» σελ. 137 — 138 — Εις τα ανάγλυφα πέλος του Άθω με όλην την διαφοράν της ύλης και του μεγέθους των, δύνανται να συμπεριληφθώσι και κειμήλια τινά του Όρους φυλασσόμενα εις τα θησαυροφυλάκια των Μοναστηρίων.

ών ήτοι ανάγλυφα ιερά παραστάσεις . . .

Σπουδαιότατον έργον του είδους τούτου επί πολυτιμωτέρου λίθου κατεργασμένου είναι ο δίσκος της Πουλχερίας της Μονής Εηροποτάμου, ονομαζόμενος ούτως ως δωρηθείς εις την Μονήν υπό της Πουλχερίας αδελφής Ρωμανού του Γ' (1028 — 1034) είναι θαυμάσιον έργον βυζαντινής γλυπτικής εξ οφίτου λίθου και περιέχει πλήθος εικόνων λεπτοτάτης εργασίας παρά το μικρόν του μεγέθος (έχει μόλις 15 εκατοστών διάμετρον). Εν τω μέσω του δίσκου παριστάνεται η Θεοτόκος δεομένη έχουσα επί του στήθους της εν εγκολπίω το Θείον τέκνον της. Εκατέρωθεν της Θεοτόκου παριστάνονται οι Αρχάγγελοι Μιχαήλ και Γαβριήλ ως διάκονοι θυμίνοντες την Μήτέρα του Θεού «Μεγάλην Παναγίαν» ως η επιγραφή αναγράφει τον εν τω μέσω του δίσκου κύκλον περιβάλλον δυο ζώναι εξ ων η μεν εσωτερική πληρούται δι' αγγέλων εν σχήματι ιερών και διακόνων επιτελούντων την θείαν λειτουργίαν προ του άνωθεν της κεφαλής της Θεοτόκου παριστωμένου «Αγίου Θυσιαστή-

τρούλλου και ιστορήθηκε το 1765 με έξοδα των Βραδεντινών αδελφών Κοντοδημαίων Νούτσου και Χριστοδούλου με τη συνδρομή του Καπεσοβίτη Γ. Πασχάλη. Στο Καθολικό του Ναού η Εικόνα των Κοντοδημαίων).

Η σχετική επιγραφή στο υπέρθυρο της Εκκλησίας.

«Ανιγέρθη εκ βαράθρων ο θεός ούτος και πάνσεπτος ναός του Τιμίου Προδρόμου δι' εξόδων Κυρ Νικοδήμου Μοναχού εξ επαρχίας Βελλάς εκ κόρης Λούσκου κατά το ΑΨΜΘ και μηνία Μαΐ'ου, ανιστορήθη δε κατά το ΑΨΞΕ και κατά μήνα Σεπτέμβριον δι' εξόδων των εντιμωτάτων Κυρίου Ιωάννου και Κυρίου Χριστοδούλου των και αυτοδελφών δια συνδρομής Κ. Γεωργίου και Πασχάλη του Πανιερωτάτου Κυρίου Γρηγορίου αρχιερατεύοντος ηγουμένουντος Κυρ Ματθαίου Σάβα μοναχού χειρί Αναστασίου και των τέκνων Ιωάννου και Γεωργίου των Καπεσοβιτών». (σημ. Λούσκο — Λούσκο — νυν Λυκοραχή χωριόν της επαρχίας Κονίτης).

Στη θύρα του Νάρθηκος της Εκκλησίας υπάρχει και η εξής επιγραφή Δαμασκηνού και Φωτεινής Μοναχής που σχετίζεται με την ιστόρηση αυτού. «Ιστορήθη ο παρών Νάρθηκος δια συνδρομής και αναλώμασι Κυρίου εξ επαρχίας Ιωαννίνων Αρχιερατεύοντος του Πανιερωτάτου Ιωαννίνων Κυρίου Ιωακείμ δια χειρός των ευτελών ιστοριογράφων Αναγνώστου και Χριστοδούλου των Δολανιτών 1844 εν μηνία Μαρτίου 2».

Κατά τον Κ. Λαζαρίδη στο νοτιώτερο τμήμα της περιοχής βρίσκεται το καθ' αυτό το σημερινό μοναστήρι του α' Γιάννη. Αποτελείται από την Εκκλησία και από τα κτιριακά του συγκροτήματα. Όλα αυτά περικλείονται μέσα σενα αρκετά ευρύχωρο περίβολο. Σ' αυτόν τον περίβολο υπάρχει και αρκετός ελεύθερος χώρος. Τα κτιριακά συγκροτήματα που βρίσκονται στον περίβολον αυτό εκτός από την εκκλησία, είναι δυο το πιο μεγάλο και το πιο αρχαίο στο δυτικό μέρος και το άλλο στο ανατολικό μέρος. Ο ναός του μοναστηρίου αυτού σε βυζαντινό ρυθμό. Στο μέσο της στέγης υψώνεται ο τρούλλος, που στηρίζεται εσωτερικά σε τέσσαρες κολώνες. Ο τέμπλος αυτού εξαιρετικής αξίας. Όλες οι εικόνες αυτού που είναι εξαιρετικής ζωγραφικής τέχνης αποτελούν πολύτιμο θησαυρό.

Το μοναστήρι αυτό πιθανώς ήταν και έδρα της επισκοπής Ζαγορίου. Το μοναστήρι αυτό στα 1815 οι εξιπνωμένοι Ζαγοριώσι είχαν επιλέξει για «να συστήσωσι κεντρικήν επιστημονικήν σχολήν εν η οι παίδες να διδάσκωνται την εγκύκλιον παιδείαν, την ελληνικήν φιλολογίαν, την φιλοσοφίαν, την θεολογίαν, τα μαθηματικά, την φυσικήν και την χημείαν και προ'όντος του χρόνου να εισαγάγωσι και άλλας επιστήμας» (Τσιγαράς Ν. «Ηπειρωτικά» — «Αττικήν Ημερολόγιον — 1886», Επίσης για έδρα του Νικοδήμου βυζαντινού ρυθμού μετά

Κατά τη Σερβοκρατία και κατά τις επιδρομάς διαφόρων αυτό καταστράφηκε ολοκληρωτικά. Κτίσθηκε η νέα εκκλησία το 1749 υπό του Μοναχού Νικοδήμου βυζαντινού ρυθμού μετά

(Συνέχεια στη σελίδα 57)

ΚΩΣΤΑΣ Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

ΒΟΤΑΝΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

ΟΙ ΠΑΣΚΑΛΟΜΑΝ'ΣΕΣ

Άγρια λουλουδάκια χωρίς καλλιεργητικές φροντίδες είναι οι Πασκαλομάν'σες. Μανουσάκια τα λένε αυτά τα λουλουδάκια σε άλλα μέρη. Πασκαλομάν'σες είναι το λαϊκό τους όνομα στο χωριό μου. Δεν είναι δύσκολο να καταλάβει κανένας γιατί ο σοφός ο λαός μας τους έχει δώσει αυτήν την ονομασία. Μανούσια δηλαδή λουλούδια της Πασκαλιάς. Είναι αδύνατο να γιορτασθεί Πασκαλιά, χωρίς την εποχή αυτή να είναι ανθισμένα αυτά τα χαριτωμένα λουλουδάκια.

Τα ταπεινά αυτά φυτά δεν έχουν καμμία αξίωση για ιδιαίτερη καλλιεργητική περιποίηση και φροντίδα. Τους είναι αρκετό μονάχα λίγο χώμα σ' οποιοδήποτε μέρος: στην άκρη του κήπου, στα θρόνια, κάτω από τα γραβιά και στα άλλα χαμάκλαδα, στα σοκάκια του χωριού κ.λ.π. Μονάχα ο ίσκιος από τα κέδρα δεν τους πολυαρέσει.

Μόλις πάρει την άδεια η Περσεφόνη, η θυγατέρα της θεάς Δήμητρας να φύγει από τον Άδη και να ξαναγυρίσει επάνω στη γη, νάτα αυτά τα ταπεινά λουλουδάκια με κάποιον χαριτωμένο τρόπο και ικάνουν την εμφάνισή τους πάνω στη γη, σαν να θέλουν να μας αναγγείλουν πρώτα από όλα τάλλα τον ερχομό της άνοιξης. Από τα τέλη του Φλεβάρη ακόμα ξεπροβάλλουν τα χαριτωμένα γαλάζια κερφαλάκια τους ανάμεσα στους θάμνους ή σε τίποτε προσήλιακά μέρη και άκρες των δρόμων. Σαν να θιάζονται κάπως να ομορφύνουν τη φαρμακωμένη από τον χειμώνα μητέρα γη. Το Μάρτη και τον Απρίλη γενικεύεται το λουλούδιασμα τους. Προσπαθούν να της δώσουν ένα χαριτωμένο στολίδι. Σαν πατέτο με πράσινο χρώμα μονάζει το πυκνό φύλλωμά τους. Οι τούφες από τα καρδιάσχημα φύλλα —κάμποσα απ' αυτά έχουν σχήμα λόγης— διανθίζονται με τα χαριτωμένα άφθονα λουλουδάκια που έχουν όλες σχεδόν τις αποχρώσεις από το ανοιχτό γαλάζιο μέχρι σκούρο χρώμα. Άλλα κεφάλια των λουλουδιών έχουν το χρώμα π' ουρανού, άλλα πιο γαλανά, και μερικά θαυγάλαζα. Καμμία φορά υπάρχουν και λουλούδια, που έχουν χρώμα μαδί. Οι γυναίκες στο χωριό μας το μαδί το χρώμα το λένε και «μανουσί». Είναι και Πασκαλομάν'σες με άσπρα λουλούδια, αλλά τέτοια φυτά δεν θρήκα στην περιοχή του χωριού μας. Έμαθα πως υπάρχουν τέτοια στην περιοχή Ζαγορίου, αλλά εγώ δεν ικατόρθωσα να θρω και κατά συνέπεια δεν έχω τέτοιον αντιπρόσωπο στη βοτανική μου συλλογή.

Σε πολλά χωριά του Ζαγορίου τα λουλούδια αυτά τα λένε και μανουσάκια. Με το όνομα αυτό ο λαός μας τα έχει τοποθετήσει και σε διάφορα στιχοπλάκια:

«Μανουσάκια μανουσάκια

μύσκος και γαρυφαλάκια.

Μανουσάκια στην αυλή σου

για να ισκάζουν οι οχτροί σου;»

Σε άλλα πάλι στιχοπλάκια τα απαντάει κανένας έτσι:

«Εμένα η μάνα μ' έστειλε να μάζω μανουσάκια

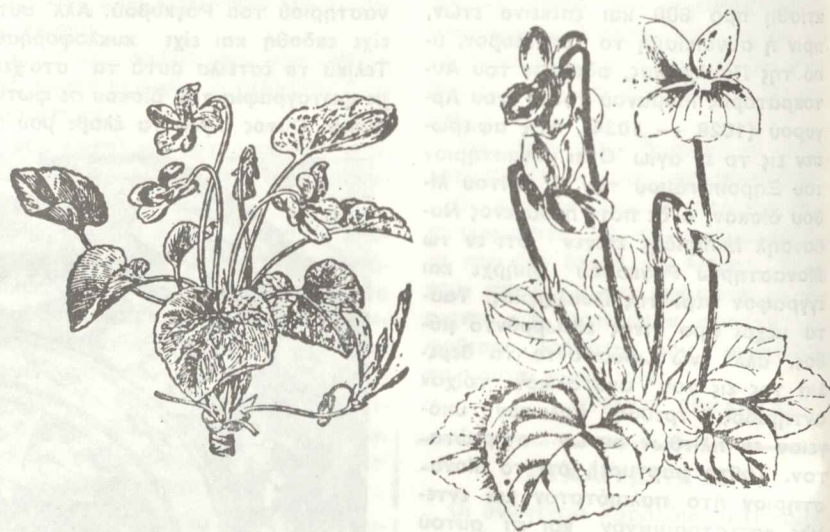
να μάζω και γαρυφαλάκια να σπείρω στα σοκάκια...»

Τα μικρά παιδιά, και ιδιαίτερα τα κορίτσια χαίρονται πρώτ' από όλους την εμφάνιση αυτών των λουλουδιών. Καταγίνονται με υπομονή και τα μαζεύουν για να κάνουν μικρά μπουκετάκια να τα χαρίσουν στους μεγάλους για να απολάβουν το όμορφο άρωμά τους. Αποτελούν δε οι Πασκαλομάν'σες σε μπουκετάκια ωραίο στολίσμα του Ζαγορίσιου σπιτιού, αν τοποθετηθούν αυτές σ' ένα πτηράκι ή και σ' ένα φλυτζανάκι ακόμα με λιγάκι νερό. Δεν έχουν ανάγκη από μεγάλα και φανταχτερά ανθοδοχεία.

Οι Πασκαλομάν'σες είναι πολύ στενά δεμένες και με τις

θρησκευτικές μας γιορτές και παραδόσεις. Απαραίτητα χρησιμοποιούνται για το στολίσμα του Σταυρού κατά τη γιορτή Κυριακή της Σταυροπροσκύνησης και το στολίσμα του Επιτάφου κατά τη Μεγάλη Παρασκευή, όπως ο μυρωδάτος θαυμάσιος χρησιμοποιείται απαραίτητα στον αγιασμό που κάνουμε το Σεπτέμβρη στη γιορτή της Ύψωσης του Τιμίου Σταυρού, καθώς και στην τέλεση κάθε αγιασμού.

Τα χαριτωμένα αυτά λουλούδια με το όνομά τους που τους είχε δώσει η καθαρεύουσα γλώσσα μας (ία) είναι ακόμα ιστορικά πολύ δεμένα και με την πρώτη εκμάθηση της γραφής μας γλώσσας στα σχολεία μας. Καθώς ξέρομε το λουλουδάκι αυτό η καθαρεύουσα το έχει ονοματίσει «ία». Έτσι η λεξούλα «ία» μαζί με τη λεξούλα «ωά» αποτελούσαν στα παλιότερα χρόνια τις πρώτες βασικές λέξεις για τη διδασκαλία της πρώτης γραφής και ανάγνωσης στα μικρά παιδιά. Σε αρκετές γενεές παιδιών της πατρίδας μας χρησιμοποιήθηκε κατά την πρώτη φοίτηση στο σχολείο το θρυλικό και τόσο γνωστό αλφαριθμητικό με τις λέξεις «ία» και «ωά». Με τις λεξούλες αυτές μου φαίνεται αν θυμούνται καλά έμαθα κι εγώ τα πρώτα ελληνικά γράμματα, όταν πρωτοπήγα στο σχολείο του χωριού μας. Μάλιστα στο αρχείο μου είχα ένα

τέτοιο αλφαριθμητικό με τα «ία» και τα «ωά». Για κακή όμως τύχη το παλιό αυτό βιβλίο χάθηκε κατά τα χρόνια του εμφύλιου πολέμου.

Εξετάζοντας βοτανολογικά το μικρό και τόσο χαριτωμένο αυτό φυτό της πατρίδας μας πρέπει να σημειώσουμε πως αυτό είναι δικτυοκλήδονο και ανήκει στην οικογένεια VIOLACEAE (βιοιδών). Η οικογένεια αυτή περιλαμβάνει μονάχα ένα γένος και τούτο είναι το γένος VIOLA. Από το γένος αυτό θρήκα στην περιοχή του χωριού μου και στη χαράδα του Βίκου κάμποσα είδη: VIOLA TRICOLOR είναι ο κοινός πανσές που καλλιεργείται για καλλωπισμό. Υπάρχει όμως και είδος πανσές σε πολύ μικρό μέγεθος και σε άγρια κατάσταση. Ο βοτανολόγος Δ. Καθσάδης στο μικρό αυτό άγριο πανσές δίνει το όνομα VIOLA EPIROICA. Άλλα είδη που θρήκα και έχω στη βοτανική μου συλλογή είναι: VIOLA HIRTA, VIOLA ODORATA, VIOLA SCIAPHILA, VIOLA CANINA, VIOLA LANCIFOLIA, VIOLA CALAMINARIA, VIOLA INODORA.

Ειδική έρευνα και επιστημονική μελέτη πάνω στο είδος VIOLA σε γενική Ελληνική έρευνα κάνει ο ερασιτέχνης βοτανολόγος και ζωγράφος κ. Γεώργιος Σφήκας. Αυτός διαπίστωσε πως στο χωριό μου στην αυλή της οικογένειας Σβάλου φυτρώνει και κάποιο άλλο είδος βιόλας (Πασκαλομάν'σες) που λέγεται VIOLA PSEUDO — MIRABILIS από τα σπανιότερα είδη στον Ελληνικό χώρο. Από όλα τα παραπάνω είδη έχω αντιπρόσωπους στη βοτανική μου συλλογή. Τον προσδιορισμό τους από επιστημονική άποψη της επιστημονικής τους ονομασίας έχω κάνει σύμφωνα με τα συγγράμματα του

Περιπέτειες του Βοϊδομάτη

Ο κοσμοξαικουσμένος τώρα πια Βοϊδομάτης, άλλοτε μόνο δική μας χαρά και κρυφό ικαμάρι, πάσχει από την άγνοια των Ελλήνων και την ασυνειδησία μερικών κατά διάφορους τρόπους. Θα προσπαθήσω, σε θέματα δικά μου τουλάχιστον, να του αποδώσω δικαιοσύνη.

Α. Ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού εκδίδει κάθε χρόνο πολυτελέστατη έκδοση σε μεγάλο σχήμα με έγχρωμες εικόνες, κείμενο και χάρτες για να διαφημίσει την Ελλάδα σ' όλον τον κόσμο. Κάθε χρόνο δημοσιεύεται ο τόμος στα ελληνικά, αλλά και σε άλλες τρεις διεθνείς γλώσσες, συνολικά σε 120.000 αντίτυπα. Έχω στα χέρια μου την αγγλική έκδοση και φυλλομετρώ. Σταματάει το μάτι μου στη θαυμάσια δισέλιδη εικόνα 169 των σελίδων 136 — 137, που κάτι μου θυμίζει. Διαβάζω την περιγραφή: «Πηνιός, η κοιλάδα των Τεμπών». Αλλά κάτι παρόμοιο είδα προηγουμένως στην εξίσου θαυμάσια ολοσέλιδη εικόνα της σελ. 34. Εκεί διαβάζω άλλη περιγραφή: «Ο ποταμός Αώος, που τον λάτρευαν οι αρχαίοι». Παραβάλλω τις δυο εικόνες και είναι ίδιες. Αλλά το χειρότερο είναι ότι ο ποταμός δεν είναι ούτε Πηνιός ούτε Αώος. Είναι ο Βοϊδομάτης. Η πασίγνωστη εικόνα του Βοϊδομάτη στο γεφύρι από Αρίστη σε Πάμπυγκο. Κλέψαν από τον Βοϊδομάτη την εικόνα για να διαφημίσει ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού σ' όλον τον κόσμο τον Αώο και την Κοιλάδα των Τεμπών. Αδικία θα πείτε. Αλλά ποιά μπορούσε να υπάρξει καλύτερη απ' αυτή αναγνώριση της αξίας του Βοϊδομάτη, που στα νιάτα μας ήταν μόνο δική μας χαρά και κρυφό ικαμάρι! Τώρα κλέβουν εικόνες του για να διαφημίσουν την Κοιλάδα των Τεμπών! Αυτό στο πεδίο του Τουρισμού μας.

Β. Τώρα σε άλλα πεδία, στο πεδίο της Γλωσσολογίας. Λες και η γλωσσολογία είναι ξέφραγο αμπέλι και μπαίνει ο καθένας και γλωσσολογεί. Έτσι κοντά στα άλλα ξένα τοπωνύμια πότε — πότε παρουσιάζεται κι' ο Βοϊδομάτης άλλοτε σαν αλβανική λέξη κι' άλλοτε σαν αλβανική. Απλώς επειδή ομοιχεί όπως π.χ. ο Όμηρος με τον... Ομέρ Βρυόνη! Αλλά για το όνομα του Βοϊδομάτη έγραψα και παλιότερα και πρόσφατα. Και επειδή μπορεί να μου πουν ότι κι εγώ ο αρχαιολόγος μπαίνω στο ξέφραγο αμπέλι της Γλωσσολογίας εκάλεστος, θα πρέπει να πω πρώτα ότι οι αρχαιολόγοι έχουμε χρέος να μελετούμε τα τοπωνύμια, και εξ' άλλου ότι τα σχετικά με το όνομα Βοϊδομάτης γραπτά μου έκρινε αρμόδιος καθηγητής της Γλωσσολογίας, ο γνωστός μας καθηγητής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων κ. Αντώνης Θαδώρας και τα θρήκα σωστά. Λοιπόν τα μεταφέρω εδώ για να γίνουν κοινό κτήμα των Ηπειρωτών τουλάχιστον και να μην ξαναδούμε σε ηπειρωτικά έντυπα μεταξύ των αλβανικών ή σλαβικών τοπωνυμίων και το Βοϊδομάτης.

Παραπέμποντας για περισσότερα (για τις πηγές μου κ.λ.π.) στα προγενέστερα δημοσιεύματά μου, στο περιοδικό Μακεδονικά 7 (1967), σελ. 81 κ. ε. ειδικότερα σελ. 88 σημ. 2 και στο βιβλίο Αρίστη και Δυτικό Ζαγόρι συνοψίζω και απλοπώ:

Ο τύπος του αρσενικού γένους «Βοϊδομάτης», εννοείται ποταμός, είναι από τη γλώσσα των λογίων και την επιστήμη. Το γήισιο θα ήταν «Βοϊδομάτι» (το), όπου «μάτι» σημαίνει «μάτι νερού» πηγή αναβλύζοντας ύδατος», Δ. Δημητράκου, Μέγα Λεξικόν της Ελληνικής Γλώσσας, λ. μάτι, σελ. 4497, αριθ. 4. Με τη σημασία αυτή βρίσκουμε τη λέξη σε διάφορα μέρη της Ελλάδος. Αντά από το Αρχείο του Ιστορικού Λεξικού της Ακαδημίας Αθηνών: 1) «π' Δουμουκού του μάτ». 2) μάτι (το) πηγή ύδατος, 3) και υποθαλάσσιον, 4) Μάτι - πηγή

παρά Κριτήρι (παλαιά οροθετική γραμμή), 5) Μάτι, Τριφυλ. 6) Μάτι, Πελοπ. 7) Μάτι, Αττική, 8) Μάτι, Κολινδρού, 9) «από το μάτι έως το Μύλο», Κεφαλλ., 10) Νίσυρος, 11) «η οδός από το χανίο Σεναρλί εισέρχεται εις την κοιλάδα του ποταμού Μάτι (αλβανιστί Ματία), ον διαπερνά παρά τας εκβολάς του», 12) Μάτια, τοπων. κοντά στον Αλμυρό, 13) «μάτι, λάκκον τινα του δρόμου», 14) «Μάτια», τοπων. κτηματολ., 1828, 15) Αμμάτιν (το), τοπων. Κύπρου, και θειούχον, Λαογρ. 6,96 Δέες και Π. Βλαστός, Συνώνυμα σελ. 293, μάτι λ. θρύση.

Η μεταφορά παρατηρείται και στην αρχαία γλώσσα, π.χ. «ω ταυρόμορφον όμμα Ικηφισού, Ευρ. Ιων. 1261, πρβ. Ωρωπός, Ασωπός και μάλιστα Ταυρωπός.

Το Βοϊδομάτι, σαν σύνθετο, νοείται όπως ανάλογα παραδείγματα, που αντλώ πάλι από το Αρχείο του Ιστορικού Λεξικού: βοϊδόσπιτο, βοϊδοκάλυθο, βοϊδοκέλλι, βοϊδολίθοδο, βοϊδομάντρα, βοϊδομάντρι, βοϊδοσταλός, βοϊδότοπος, θουότοπος κ.τ.τ. Ιδιαίτερα αξιοσημείωτο το «βοϊδονέρι» στη Σπερτιά (Αιτωλία), ύδωρ περιέχον ασβεστούχους ουσίας πινόμενον μόνο υπό των βοών». «Βοϊδομάτι» είναι δυνατόν κατά ταύτα, να σημαίνει το «μάτι του νερού», όπου ποτίζονται (και στη συνέχεια σταλίζουν τα βόδια. Πρβ. Βοϊδανάλειχος, ο, στην Αρκαδία, Πελοποννησιακά 13 (1978 — 79), σελ. 120 κ.π. Για επώνυμο Βοϊδομάτης, Αθαν. Παπαχαρίσης, Εράνιον εις έρευναν αφετηρίας επωνύμων, Πλάτων 28 (1976), σελ. 299 κ.π.

Η παρουσία σπάνιων σχετικά ξένων τοπωνυμίων σε διάφορα μέρη της Ελλάδος δεν σημαίνει τίποτε περισσότερο παρά μόνο κάτι ιστορικά θεσβαιωμένο, ότι δηλαδή κατά καιρούς πέρασαν ξένοι κατακτηταί. Λίγα ξένα τοπωνύμια διατηρούνται ακόμα και στην περιοχή του Βοϊδομάτη, αλλά πνίγονται μέσα στο πλήθος των ελληνικών όπως είναι π.χ. ονόματα των χωριών Άγιος Μηνάς και Μεσοβούνι, και τα τοπωνύμια Αλατ(ι)σιά, Ανήλιο, Βουτανάρια (από αρχαία λ. βοτάνη), Ζυγός, Ιτιά, Κανναβίστρια (από αρχαία λ. κάνναβις), Καραβιδάρι (από αρχαία λ. Καραβίς), Καρυδιά, Καστράκι, Κερασιά, Κουλούρα (κόλουρος), Κουτσούμι, Νερό Παλιογέφυρο, Παναγία Θεοτόκος, Προσήλιο, Ράχη, Ρουπάκι, Ρώπαξ, Σιάδια, Τζουφαράχη, Φτέρη, κ.λ.π. (ιδες άρθρο μου στο περιοδικό Ηπειρωτικά Χρονικά 25, 1983, σελ. 238 κ.ε.ή

Γ. Σημαντικό είναι το ελληνόνομο όνομα του χωριού Πλυτουναύστα, και τα τοπωνύμια στην περιοχή της: Πόρτες και Κλειδί. Πλυτουναύστα είναι το κατά παράδοσιν ελληνικότατο όνομα της νύν Κλειδωνιάς, ενώ Πόρτες και Κλειδί είναι δυο σημαντικά τοπωνύμια, για τα οποία μπορεί να ιδεί κανείς τώρα στο βιβλίο Αρίστη και Δυτικό Ζαγόρι, έκδοση της Ένωσης Αρίστης = Βίκου, Αθήνα, 1982, σελ. 74 κ.ε.

Από τα τρία ονόματα το Κλειδί γίνεται τώρα γνωστό σε παγκόσμια κλίμακα. Η Βρετανική Αρχαιολογική Σχολή τα τελευταία χρόνια ενεργεί ανασκαφές και περιφαντολογικές έρευνες στην περιοχή του Βοϊδομάτη με επικεπντο ένα παλαιολιθικό σπήλαιο κοντά στο Κλειδί, που τα ευρήματά του χρονολογούνται ως 20.000 χρόνια από τις μέρες μας. Αντλούμε ειδήσεις από την πιο πρόσφατη δημοσίευση (ARCHAEOLOGICAL REPORTS 1984 — 85, έκδ. της Βρετανικής Αρχαιολογικής Σχολής 1985).

... Τα αρχαιολογικά ευρήματα είναι πλουσιότατα. Οι ανασκαφές αυτού του καλοκαιριού μας έδωσαν 30.000 εργαλεία από δουλεμένο πυριτόλιθο (τσασμακόπετρα), τα περισσότερα μικροσκοπικές λεπίδες. Έδωσαν επίσης 20.000 κομ- (Συνέχεια στη σελ. 57)

«Ο ΒΙΚΟΣ»

Το βιβλίο του ΚΩΣΤΑ ΒΑΡΖΩΚΑ
Μου έστειλε ο Κώστας Βαρζώκας
το βιβλίο του «Ο ΒΙΚΟΣ».

Την πρώτη βραδυά σχεδόν ξενύχτησα διαβάζοντας τις σελίδες του, όπως ο διαπισμένος πίνει το νερό λαίμαργα.

Το άλλο βράδυ, το πήρα με το μαλακό. Λέξη προς λέξη. Τότε με δέος και θαυμασμό συνειδητοποίησα τι είχε μπροστά μου και διάβαζα. Ένα ντοκιμαντάρ χωρίς ταινία. Οπτικές σελίδες που χωρίς λέξεις ζωγράφιζαν το κάθε τι. Έννοιωδες και την μυρωδιά ακόμα. Κι όσο γυρίζεις σελίδες τόσο χάνεσαι στην μελωδία αυτού του τόπου.

Είχα την ευτυχία να γεννηθώ στο Καπέσοβο.

Είχα την τύχη να μεγαλώσω ανάμεσα σε ξαδέρφια και θείους κυνηγούς και ψαράδες, ακουσα από μικρό το αιώσιο, παραμύθι του κυνηγού και του ψαρά. Τα παιδικά χρόνια τα πέρασα μεταξύ Βήκου και Σελάτου. Και τα εφηβικά μου από Μπουραζάνι μέχρι Πεντάλοφο. Διάβηκα τα ποτάμια νύχτα και μέρα. Κολύμπησα στις οβίρες τους. Λιάστηκα στις παρόχθεις πλακாரίες. Ροβόλησα σαν αγριοκάτσικο στους χαλιάδες στο Σνίτσι. Στη σκάλα του Ζαλιώκου φύλαξα νούμερο νύχτες ολόκληρες, και τα μπαϊότικα κλαδερά με γνωρίζουν για δικό τους, όποια ώρα κι αν περάσω. Στα σκοτεινά μονοπάτια του Κοζιακού και της Μόρφας πάχωνα και βρισκόμουν τα αρχικά μου χαραγμένα σε κορμούς τώρα πανώληδες.

Γι αυτό και κάθε λέξη του Βιβλίου σου Κώστα μου, είναι και μια πινελιά στον πίνακα αυτό που χάρισε στο κοινό.

Εσύ δεν έγραφες, ζωγράφιζες. Κι όταν ζωγραφίζεις γράφεις οπτικό βιβλίο. Σελίδες διαφάνειες, λεξιλόγιο γαλήνης του νου και της καρδιάς. Φράσεις απόψεις, χούφτες διαμάντια πολύ λυπάμαι, Κώστα μου, που είμαι ένας αμόρφωτος γαλατάς, και δεν έχω την δύναμη και τις γνώσεις να γράψω για τα συναισθήματα που ένοιωσα και θα νοιώθω πάντα όταν θα σε διαβάζω. Τα λόγια σου είναι σαν το ψωμί πλούσιο σε ακρόεστα, δεν χορταίνει, πάντα το τρώω με την ίδια συχαρίστηση και την ίδια ανάγκη.

Δεν θα ξαφνιαστώ αν μάθω ότι η Επιθεώρηση στοιχειώδους εκπαίδευσης, το συστήσει σαν ελεύθερο ανάγνωσμα σ' όλα τα Δημοτικά Σχολεία του Ζαγορίου.

Το βιβλίο αυτό δεν έχει ανάγκη από ρεκλάμα.

Όποιος το διαβάσει το βάζει στο

ΘΑΝΑΤΟΙ ΠΙΚΡΟΙ

ΚΑΛΩΣΤΑ

Δασκάλα ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ ΔΗΜΟΚΑ —
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Τ' ανοιξιάτικα μηνύματα με τ' Απριλίου τα λούλουδα και των αθονιών τα τραγούδια πήγε στον Κάτω Κόσμο η αθάνατη στη μνήμη μας και στην καρδιά μας Δασκάλα Χαρίκλεια Δημόκα - Σακελλαρίου.

Πριν ακόμα τη φτάσουν τα γηρατειά τα μαρμάρια, παλεύοντας στα μαρμαρένια αλώνια με το χάρο το χαλαστό, αφήκε την πνοή της θερματίζοντας της ζωής της τ' οδοιπορικό ολοφώτεινο και μυρωμένο!

Απ' τις βουνίσσιες πέρδικες του Προσήλιου των Τζουμέρκων πήρε τη λεβεντική περπατισιά της στη βιωματική της πορεία κι ανέβηκε σε διάσελα και μετερίζια ανθρωπίνης ομορφιάς και τελειότητας!

Όλη η ζωή της ήταν ασφαειδύλευτη προσφορά και θυσία για όλους τους συνανθρώπους της! Γονείς, αδελφία, συγγενείς συγχωριανοί, συζύγους, παιδιά, όλοι δέχονταν πλούσια την αρωγή και τη συμπάρασταση της θρεμμένη με της αγάπης της τη ζεστασιά με της αρετής τη μοσχοβολιά, με της ανθρωπιάς της τη δροσιά τη ζωογόνα!

Κι όταν μεγαλώνοντας δέχτηκε του Θεού και της Ελλάδας το κάλεσμα, να γίνει λειτουργός στον Άγιο Ναό της Παιδείας, αληθινή ήρενη της αγωγής κερνούσε επί τέσσερες δεκαετίες από το κρασί της γνώσης και το πύρμα της καρδιάς της τα Ελληνόπουλα αποθέτοντας στις ψυχές τους τα ριζώματα τα ιδανικά που οικοδομούν και αναδείχνουν τις φωτεινές προσωπικότητες!

Τώρα σαν περήφανος και λεβέντης αετός κεραυνοβολήθηκεν αδόκητα και χάθηκε απ' ανάμεσά μας κερνώντας όλους μας του χωρισμού το φαρμάκι του πικρού!

Σ' εμάς, που δεχτήκαμε τη μυρωμένη της προσφορά, θάρρεται αεροφύση! απαλό και γλυκό όνειρο να ζωντανεύει στον πνευματικό μας κόσμο!

Στ' ανάλαφρου τάφου της τα λούλουδα θα πέφτουν μαζί με τις δροσσταλίδες τις αυγινές και του πόνου μας τα καυτά δάκρυα για ΑΙΩΝΙΑ ΘΥΜΗΣΗ.

Δ.Σ.

Εικονοστάσι της καρδιάς του δίπλα στα όσια. Εκεί ταυριάζει. Χαρούμενο τραγούδι, μυστηριακό παραμύθι, υπάρχουν γνώσεις στις σελίδες σου που μουρρίζουν μέντα και τσάι. Είναι κάτι φράσεις που μυρίζουν τραγική βαρβαρία, και κατακίσιον νάζι. Είναι κάτι λεζούλες που τις ακούς να κελάρουν, κρυστάλλινο νεράκι, πάνω στην φλούδα που χέρι βοσκάκι έχει βάλλει στο ιακινό αναβρυτικό του Μέγα Λάκκου.

Σ' ευχαριστώ για το βιβλίο σου Κώστα μου, μου χάρισε κάτι το άπιαστο.

Μ' αγάπη

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΖΑΛΜΑΚΑΝΗΣ

ΠΑΝΖΑΓΟΡΙΣΙΑΚΟ

(Συνέχεια από τη σελίδα 54)
κατά την τελευταία συγγήνην ετέθη όρος εντός 20 μόνων ημερών υποβληθώσιν οι διάφοροι κωνοισμοί. Διαδυναμίζοντο δε υπό όφιν υλφίσεως της εφημερίδας της Κυβερνήσεως ερωτά τί ήτο δυνατόν να γίνη; Η μέριμνα ημών και η φροντίς είχε σπαράξει όπως εν τω λόγω διατάσσεται συμπεριληφθεί ο Ανάκλητος ο Νάμος, αλλά δια της ως λόγω παρεμβολής δεν ήτο δυνατόν να γίνη σκέψις ούτε δια τα Ιωάννινα, πως δε επετεύχθη υποβολή σχετικού δια τα Ιωάννινα κωνοισμού τούτο είνε ωριαζόμενος θαύμα.

Καταλήγει εν πέλει, όπως εκφράσθη ευχρή προς την Κυβέρνησιν και παρακαλή η ισχύς του Νόμου περί σμών εκ μέρους των Κωνοιστών και όπως το Ζαγόριον καταρτίσθη και αλλής την δημογεροντίαν αυτού.

Ο κ. Μιχ. Μουτσάπουλος σμύλων επί των κληροδοτημάτων ζητεί την ανάληψιν αυτών και την ίδρυσιν εν τω παρόντι των Ταμείων Προνοίας και Παραγωγής Ζαγορίου όπου να μεριμνήσθη περί γεωργικής λαϊκής εκπαίδευσεως.

Πλειόστοι άλλιοι των κ. συνέδρων επιθυμούν να σμυλίσωσιν επί του θέματος τούτου παρά τας διαμαρτυρίας άλλων ότι το ζήτημα εξήντη.

Ο κ. Οικονομίδης λέγει ότι η γνώμη του είναι ότι ο κ. συνέδρος έπεσαν ισ' ένα τέτοιο πειλάρισμα που δεν καταλαμβάνουν καλά καλά και γιατί ήλθαν. Ζητεί περιορισμόν της συζητήσεως αν ποτέ τα κληροδοτήματα περιέλθουν εις κοινήτητάς διατεθείσιν δια σχολάς τεχνικές και γεωργικές υποδεικνύων εν ποικύτη περιπτώσει την χρησιμοποίησιν της μονής Βουτσάς.

Ο κ. Γκασιός διανοήσων λέγει: αφήσατε να τα πάρουμε πρώτον και έπειτα κωνοιστείται ο τρόπος της διαθέσεως αυτών δια την εξυπηρέτησιν πάντως των Ζαγορισιακών αναγκών.

Ο αντ. κ. Χαρ. Μαστοροβίτης κηρύττει ληξάσα την επί των κληροδοτημάτων συζήτησιν ευχαριστών τον Σεβασμιώτατον δια το επιδεικνύμενον υπέρ των κληροδοτημάτων απάντης της Ήπειρου ενδιαφέρον του και τον κ. Αθανασάκων δια τας παρασχεθείσας πληροφορίες και ενεργείας της Νομαρχίας.

Αποφασίζει δε ομόφωνα όπως ζητηθή παρά του υπουργείου η παράστασις του Ν.Δ. του 1926 δια τα κληροδοτήματα του Ζαγορίου και η σύστασις Ζαγορισιακής Δημογεροντίας.

Εις το σημείον τούτο ώραν 1) 1) 2) ήλθαν και εργασίαι της πρώτης ημέρας του συνεδρίου ίνα συνεχισθεί την 8ην πρωινήν της επόμενης.

Κατά την νύκτα της Κυριακής

το Σωματείον παρουνί: πανηγυρίσθην τη αληθεία όφιν. Τα εχρήρια όργανα και οι χοροί σαρπίζουν την γενικήν ευθυμίαν την οποίαν ακολουθεί η ανάμνησις ωραίων παρεθεσών ημερών. Το παρόνμα της ευθυμίας αντιλαμβάνεται τις όταν σάρουνται οι τοπικοί χοροί από Κορίσια και Κυριά του Ζαγορίου, όταν η Κα Φρόσυ Ιωαννίδου με την χάριν της και το ωραίο της παράστημα σέρνει παρά τη ακούραστη το χορό, όταν στο μάκρο του χορού σαρπίζουν τη χαρά αι χαριτωμένες δεσποινίδες Βάντζου, Χριστοδούλου και άλλαι όταν στον ίδιο κύκλον θέλπει καταστασιν αληθινές σαν τον καθήγητήν κ. Σακελλάρειον και όταν συμμετέχει ο Κοινοβουλευτικός δια του εκπροσώπου του κ. Αλ. Λούλη.

Εις το σημείον τούτο θα εθέσμεν πέρις εις την περιγραφήν της πρώτης ημέρας του Συνεδρίου να εισακούσωμεν δια μαρτυρίας του φίλου κ. Φ. Παπαρρύτη και να προσθέσωμεν τι ούτος επί της συζητήσεως του Συγκροτημένου, επιδεικνύει υπό αυτού εκπληκτική χάριτη και ταμείον διατήρησιν και παραδιδόντας παρουσία ως γνήστην προέτιναι όπως η χάρις της οδού γίνη δι' Ιωάννην Μπαγιάς μέσω Φραγκάδων Νεγάνων και φθάσει μέχρι Λάστας και Βουθούσης. Επείσης εισακούσωνται οιδών διαμαρτυριών προσθέσει ότι κατά την διάρκεια του γυμνασίου, και επ' όσον προσερχόμενοι αναμειχόμενοι ο ένας, προσέβαινε εις σχολεία παραπύσσων, εν τας περιέκλειον ενόητος, πείων και εμμέτρων, και ιδίως του σχολείου και ποιητικής εμπνεύσεως.

Τέλος προσθέτομεν και ημες παραλαμβάνοντας τας δια την παρλειψιν διαμαρτυρίας του, ότι κατά το δείπνον διαμαρτυρέτο δια ο αναλαβών την Κοζύγιαν εργολογία είχε μεριμνήσει όπως μη επβαρυνθώσιν οι στήμαχοι των προσκεκλημένων . . . και τότε μόνον έπαυσαν αι διαμαρτυρίες του, δια μετά του χαϊράσσοντος τας γραμμάς τούτας ανεκάλυψε την Κοζύγιαν και το θαρτέλιον, δια να επανέλθωσιν μετ' ου πολύ άλλιοι εις διαμαρτυρίας ορευόμενοι εις τον Θεού, Βάσχαυ την επίδρασιν . . .

(Σημ. Εν παραδρομή ανεγράφη χτες ότι ο κ. Γκράβιζος ομιλήσεν επί του ζήτηματος της εκπαιδεύσεως, ενώ ούτος ομιλήσεν περί των κληροδοτημάτων).

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ

(Συνέχεια από τη σελίδα 54)

μετά πολλών ιαυτού ισπαδών εις τη κάτω Ήπειρον ισπαδών και ισπαδών. Τίδε ελθών και εις πας ισπαδών του Ζαγορίου κύμπος συνεδρύνε ισπανής φίλιας μετά του εκ Δοβρι Γεωργίου Λοιδά . . .

Κονόμιο — ο Μάνθος Οικονομίδης Καφαπλή λέξη πικρική στο πικρό καφαπλή — πρόγευμα

ΜΑΝΘΟΣ Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ

ΕΝΑΣ ΧΡΟΝΟΣ ΑΠ' ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΑΡΑΛΗΣ

Ένας χρόνος από το θάνατό του Πέρασε κιόλας ένας χρόνος από το θάνατο του Γιάννη Σαράλη.

Κι όμως η μνήμη του είναι τόσο ζωντανή, γιατί υπήρξε και η δική του παρουσία στη ζωή. Παθιασμένος εργαστής της γενετήρας του Αρίστης και λάτρης του πανέμορφου Ζαγορίου, αντλούσε από την ομορφιά τους την έμπνευση της λυρικής του έκφρασης και δέχονταν τα ερεθίσματα από τη ζωή των ανθρώπων και τη ζωή της γύρω του φύσης, για να τα κάνει ποίηση και γλαφυρά λογοτεχνήματα.

Ο Γιάννης Σαράλης αποτύπωσε με το συγγραφικό του έργο και την παρουσία του στα Ηπειρωτικά γράμματα, ιδιαίτερα, τη σφραγίδα της πνευματικής του προσωπικότητας. Καταξιωμένος εκπαιδευτικός στη συνείδηση των χιλιάδων μαθητών του και την εκτίμηση του εκπαιδευτικού κόσμου, τιμήθηκε από την πολιτεία με τον τίτλο του επίτιμου Γενικού Επιθεωρητή Μέσης Εκπαίδευσης.

Ο ψυχικός του, ωστόσο, χώρος, είναι εκείνος που οριοθετεί τον ορίζοντα του πνευματικού και συναισθηματικού του κόσμου. Ευγενικός και προσηνής στον χαρακτήρα, ανθρωπίνος και ευαίσθητος στην καρδιά, ήταν δάκτης της ζωής που περιβάλλοντός του, μ' όποια μορφή κι αν εκδηλωνόταν τον ήλιο ή τη σελήνη, τη χαρά ή τη λύπη, το χαμόγελο ή τον πόνο, την αξιοπρέπεια ή τον αμαρτωλισμό. Όλα αυτά φωτογραφίζονταν στο φακό της γλαφυρής του πέννας, για να γίνουν, στο σύνολό τους, το λογοτεχνικό, λαογραφικό, ποιητικό κ.λπ. πνευματικό του έργο, που μας κληροδότησε μέχρι το θάνατό του, από το οποίο, το «Ζαγόρι μας» περιοδικά, πολλά κείμενα έχει δημοσιεύσει για τους αναγνώστες του.

Την Κυριακή, 2 Μαρτίου, η σύζυγός του Θεοδοσία και η Ριζαρεία Σχολή, έλεισαν το ετήσιο μνημόσυνο του στην Αθήνα, στην εκκλησία του Αγ. Γεωργίου της παλιάς Σχολής (Βασ Σοφίας 24).

Σ' αυτό παραβρέθηκε πολύς κόσμος από την παροικία των Αριστηνών, Ζαγορίσιου, το Δ.Σ. της Ριζαρείου Σχολής, συνάδελφοι και φίλοι του Γ. Σαράλη. Από πλευράς της Ριζαρείου Σχολής μίλησε για την προσωπικότητα του έργο και τις υπηρεσίες του σαν συμβούλου στη Ριζαρεία Σχολή, ο σύμβουλος του Δ.Σ. αυτής κ. Φαφαλιός.

Στη συνέχεια μίλησε ο υποφαινόμενος, από μέρους της Αριστηνής παροικίας και της «Ενώσεως Αρίστης — Βίκου Ζαγορίου». Καταχωρίζουμε το κείμενο του λόγου, γιατί σκιαγραφεί συνοπτικά αλλά αδρά την προσωπικότητα του Γ. Σαράλη σε άμεση σχέση και αναφορά με το Ζαγορίσιο χώρο.

«Το 1920, σε μέρες δύσκολες και ζοφερές για τον τόπο μας, ξεκίνησε αξιόχστες Γιάννη, το δρόμο του ξενητειού. Άγουρο παιδί, ακόμα, με νοτισμένα τα τρυφερά σου μάγουλα

από τα ζεστά δάκρυα της μάνας που ξεπροβόδιζε το μοναχογιό της, φορτωμένο με τα παιδικά του όνειρα κι ένα πνεύμα ανήσυχο, με πολλή ευαισθησία για τη ζωή, τους ανθρώπους, το περιβάλλον.

Στην υπέρθυρη μαρμαρίνη πλάκα, της μεγάλης πόρτας που σε καλωσόριζε, ήταν ανάγλυφη η επιγραφή: Ριζαρείος Εκκλησιαστική Σχολή. Έτσι ο ιερός τόπος χώρος του ναού, σε δέχτηκε δέκιμο μνημό της ορθόδοξης χριστιανικής μας λατρείας.

Σήμερα, το 1986, στον ίδιο τόπο το χώρο, τελείται το ετήσιο μνημόσυνο σου.

Έχουμε, έτσι, δυο σταθμούς της ζωής σου. Μια αφετηρία κι ένα τέλος. Κι ανάμεσα σ' αυτά τα ορόσημα, μια ζηλευτή και δικαιωμένη διαδρομή η διαδρομή που διαμόρφωσε την προσωπικότητά του Γιάννη Σαράλη, καταξιωμένου άνδρα σαν επιστήμονα, παιδαγωγό, λόγιο των γραμμάτων μας, ποιητή της ζωής και του γενέθλιου τόπου του.

Δεν είναι η στιγμή της αξιολόγησης της πολύμορφης αυτής προσωπικότητάς σου.

Η επαγγελματική σου ανέλιξη το μέτρο τηςφοράς και του ρυθμού της πορείας σου αυτής. Η Ριζαρεία Σχολή σε απέδωσε, στο στίβο αυτό, δασκαλό. Μα αυτό ήταν λίγο για σένα. Ανέβηκες γρήγορα στο σκαλί του φιλόλογου καθηγητή, με μια καταξιωμένη αναγνώριση τόσο από τους ίδιους τους μαθητές σου, σε μια αλυσίδα σχολεία της Μ.Ε. που υπηρέτησες, που θεωρούσαν εύνοια της τύχης τους να έχουν εσένα δάσκαλο στην έδρα της τάξης τους, όσο κι από τους εκπαιδευτικούς συναδέλφους σου που σε πρόβαλαν για το ήθος, το χαρακτήρα, τη μόρφωση την ευαισθησία που σε διέκρινε και τελικά, την Πολιτεία που σε συνταξιοδότησε σαν επίτιμο Γεν. Επιθεωρητή της Μέσης Εκπαίδευσης.

Θεωρώ αναγκαίο, τούτη τη στιγμή, να υπογραμμίσω δυο σημαντικά στοιχεία στην πολυσήμαντη προσωπικότητά σου.

Το πρώτο σχετίζεται με τη Ριζαρεία Σχολή, που στάθηκε για σένα και για τις εκατοντάδες των μαθητών της, η πνευματική τροφή που, όπως γράφεις ο ίδιος σ' ένα κείμενό σου « . . . κέντριζε τους τροφίμους της σε κάποια ευγενική άμιλλα με τη σε κάποια ευγενική άμιλλα με τη σε βαρβάρους στις ακατάλυτες αξίες και τα ιδανικά της θρησκείας και της φυλής μας».

Ο σκοπός των σοδών Αφών Ριζαριών, Μάνθου και Γεωργίου, που πρόσφεραν το μόχθο του ιδρώτα τους, στην μισοαπελευθερωμένη, τότε, Ελληνική πατρίδα για να βοηθήσουν μ' αυτόν στην πνευματική αναγέννηση, ύστερα από το σκοτάδι μιας πολυχρόνης σκλαβιάς, βρισκε δικαιωμένο στο πρόσωπό σου όπως και στη μεγάλη χορεία των άλλων αποφοίτων Ριζαρειτών από παλιά ως σήμερα — γιατί παίρνοντας, στα χέρια σου, το

φωτεινό πυρσό της γνώσης και του πνεύματος, του ήθους και της αρετής, τα μεταλαμπάδευσες σε πολλές γενιές μαθητών σου, που και κείνοι, με τη σειρά τους, υπηρετούν και τιμούν σήμερα το λαμπρό ελληνικό πνεύμα και τη χριστιανική αρετή.

Το πλούσιο συγγραφικό σου έργο σε σχολικά, λογοτεχνικά, ηθογραφικά, λαογραφικά και άλλων μορφών έκφρασης έργα σου, είναι ο απευθείας μάρτυρας της πνευματικής σου προσφοράς.

Ωστόσο, στη δική σου περίπτωση υπάρχει μια ολοκλήρωση, σ' αυτή σου την ιδιότητα του Ριζαρειτή. Υπάρχει η εύνοια που σου προσφέρθηκε από τη φορά των πραγμάτων, να υπηρετήσεις αυτό το ίδιο το Ριζαρείο Ίδρυμα, για πολλά χρόνια, σα σύμβουλος και Πρόεδρος του Δ.Σ. του, σαν εκτελεστής της διαθήκης και των υποθηκών των ευεργετών Ριζαριών.

Και η προσφορά αυτή, για τη δική σου ευαισθησία και ενόρετη ψυχή, είχε την έκφραση της ανταπόδοσης στην ευεργεσία του Ίδρυματος, που στάθηκε καθοριστική και στη δική σου ζωή και στη δική μου, και πιστεύω, στο σύνολο των αποφοίτων. Αυτή η συναισθηση χρέους και η αναγνώριση της ευεργεσίας, στάθηκαν για σένα κύρια έννοια για την προκοπή και την πρόοδο του Ίδρυματος ως τις στερνές σου ώρες της ζωής. Και δεν περιορίστηκες σ' αυτό. Γνώστο τέκνο του Ηπειρωτικού χώρου, όπου ευδοκίμει το πνεύμα της ευεργεσίας, πρόσφερε, ακόμα, στη Ριζαρεία Σχολή την ίδια σου τη στέγη.

Δεύτερο στοιχείο που υπογραμμίζουμε είναι η αγάπη και πνευματική σου προσφορά στον μικρό, αλλά πολυσήμαντο γενέθλιο τόπο σου, την Αρίστη και ευρύτερα, το λατρευτό σου το Ζαγόρι.

Και οι δυο αυτοί χώροι, μέσα στον πλούσιο από πατρογονικές καταβολές ψυχισμό σου, στάθηκαν, ανατρίχτα, για σένα, βρυσσάμανα εμπνεύσεως, ευαισθησίας, αγάπης, συναισθηματισμού. Ένας μεγάλος έρωτας.

Η Αρίστη, που τόσο συχνά επισκεπτόσουν και που πεθαίνοντας, έγιγες μια μόδα με το ίδιο της το χρώμα, κέντριζε το πνεύμα σου. Δεν υπάρχει γωνιά της, που να μην καταγράφηκε στα πεζά και στα ποιήματά σου γι' αυτή. Κάθε γωνιά της, οι άνθρωποι της, η ζωή τους με τη γλυκειά ή πικρή γεύση των καθημερινών γεγονότων, η γύρω σου φύση στο κάθε εποχικό της ζήτημα, άγγιζαν κάποια ευαίσθητη χορδή της ψυχής σου και τα μιλούσαν τη δική τους γλώσσα, μέσα από τη δύναμη της γλαφυρής σου λογοτεχνικής πέννας. Και για την Αρίστη και για το Ζαγόρι, ο θάνατός σου στάθηκε μια πνευματική απώλεια.

Με την ίδια δύναμη αγάπης και εκτίμησης για την προσωπικότητά σου και με ζωρή την ανάμνηση της μορφής σου, η παροικία των Αριστηνών Αθηνών — Πειραιά, παρευρίσκεται, λοιπόν, στην επετηρίδα του θάνατό σου, στην οικογένειά σου, στην αξιαγάπητη σύζυγό σου Θεοδοσία και κέ-

Εισφορές

1.200 δραχμές

Καλέας Χριστόδουλος

1.000 δραχμές

Κισσές Ιωάννης

Πατέρας Α. Μιχαήλ

Τόσκακ Δ. Θεόκριτος

800 δραχμές

Ζαΐμη Ιωάν. Αωρηλία

Κοντονάσιος Μιλτ. Αλέκος

Τριανταφύλλης Γ. Κων/νος

500 δραχμές

Τζιομάκας Θ. Θεόδωρος

Χασιώτη Χ. Βασιλική

Χασιώτης Χρήστος

ΘΑΝΑΣΗΣ ΣΤ. ΒΟΥΡΒΟΣ

ΑΝΤΙΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ

ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟΥ

«Γέννημα και θρέμα» Τσεπελοβίτη ήτανε ο αξιόχστες Αντισυνταγματάρχης Θανάσης Στ. Βούρβος, μοναχικός του Στέφανου και της Αθανασίας Βούρβου.

Στο Τσεπέλοβο γεννήθηκε (1916) κι εδώ μεγάλωσε και φοίτησε στα εδω εκπαιδευτήριά μας. Μετά φοίτησε σε Στρατιωτική σχολή ευδόκιμα κι έγινε αξιωματικός, κι έφτασε στο βαθμό του Αντισυνταγματάρχη.

Ευθύτατος χαρακτήρας, μ' ακμαία τα πατριωτικά του αισθήματα. Δίκαιος στις πράξεις και τις κρίσεις του. Ζαγορισιολάτρης, συνεχιστής της παλαιάς οικογενείας των Βούρβων.

Έλαβε μέρος, με το πυροβολικό στον πόλεμο του 1940 — 41 και τιμήθηκε απ' την Πατρίδα μας.

Αγωνίστηκε στην Εθνική Αντίσταση με το Ε.Δ.Ε.Σ. για την απελευθέρωση της Ελλάδας μας απ' τους χιτλερικούς.

Στη στρατιωτική του σταδιοδρομία ήταν άφοβος και η υπηρεσία του ήταν απόλυτα ευδόκιμη.

Ήταν πατέρας τεσσάρων αγοριών που τα φρόντισε στοργικά μαζί με την αξία συζυγό του και τα αποκατέστησε.

Η καρδιά του όμως από μερικά χρόνια τον πρόδωσε και μέρα με τη μέρα έφθινε, ως που πριν λίγες μέρες ο Έλατος έπεσε . . .

Άφησε πίσω του σπαραγμό στη γυναίκα του, στα παιδιά του και στις οικογενείες τους, στους συγγενείς του, στους χωριανούς και τους φίλους του, που τόσο τον αγαπούσαν, γιατί ήταν αξιο της αγάπης τους.

Στην οικογένειά του, μ' όλο που τον πόνο, τα πιο θερμά μου συλλυπητήρια.

Ας είναι ελαφρό το Γιαννιώτικο χώμα που σε σκέπασε.

«Θεμελιωμέν» η μνήμη σου θα μείνει στην καρδιά μας.

Ε. Γ.

της προς τον Πανόγαθο για την ανάπαυση της ευγενικής ψυχής σου. Όλοι σου φέλλουμε το καύον σου η μνήμη».

Σ.Σ.

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ

ΑΡΡΑΒΩΝΕΣ

ГАМОИ

ΘΑΝΑΤΟΙ

Фр. Гк.

ΔΩΡΕΑΙ ΤΤΤΤ
ΕΙC ΜΗΗ ΜΗΗ

● Η Σ.Ε. τους ευχαριστεί

Οικ. Γ. Καρατζά.

1. Χρυσούλα Χαρίτωνος Λίγκα εισ

— ● ★ ● —

Δεν έχει συνεπώς την έννοια
υπόμνησης τουλάχιστον σ' ό-
σους έχουν τακτοποιήσει τις
υποχρεώσεις τους που είναι κα-
ι οι περισσότεροι.

K.

2. Βέρα Χρηστίδης - Ζαφράκα	1.000
3. Αθηνά Κων. Ντιναλέξη	1.000
4. Δημήτριος Παναγ. Τζόκας	2.000
5. Ευαλία Δημ. Λιόγκα	2.000
● Για την εκκλησία της Παναγίας	
Ανθούλα Σπυρ. Τσόντη	5.000

Μέχρι 10 Φεβρουαρίου 1986

3.000 δραχμές
Πίκος Ἀγγελος
2.000 δραχμές
Βίκας Γεωργ. Κων)νος
Γκιώκα - Φωτίου Αλεξάνδρα
Πέτσος Απ. Αντώνιος
Σακελλαρίδης Ευστάθιος
Στουκίδης Δημήτριος
Σωτήρης Σωτήρης
1.500 δραχμές
Βορόπουλος Κων. Γιάννης
Ράπτης Ιωαν. Κων)νος
Βολογιαννίδης Χριστόφορος
Γκούβης Ν. Χρήστος
Δέρβας Παύλος
Καλλιῶη Χρισ. Λουκία
Κοντοδήμος Κ. Δημήτριος
Παλαιοπανίδης Νικόλαος
Ρούντος Ευρ. Αντώνιος
Ξαρρός Χ. Γεώργιος
1.000 δραχμές
Αργύρη Αντ. Κική
Γενναδίου Α. Βασιλική
Γενναδίου Γεωργ. Ουρανία
Γιαννακού - Κίτσου Μελομένη
Δεληγιάνης Φωτ. Δημοσθένης
Δριγκοπούλου Ιωάννα
Ηλιάδης Γ. Αναστάσιος
Ζαμπόπουλος Κώστας
Θεοδοσίου Κ. Ευγενοῦλα
Ζώης Ζ. Αλέκος
Καλέας Νικόλαος
Καλογήρου Ηλ. Γεώργιος
Καπελίδης Γ. Σπύρος
Καπρίτσος Χρ. Ιωάννης
Καραγιάννης Αλ. Ηλίας
Καραλής Μ. Γεώργιος
Καρανίκας Νικόλαος
Καρβούνης Βύρων
Κατσαρού - Παπαδοπούλου Χ.
Κεΐση Μαρία
Κολίος Απ. Αναστάσιος
Κοντογιάννης Θεοφ. Κων)νος
Κουκουράβας Γ. Ν.
Κρασαδάκη - Γιαννακού Αλίκη
Κρίτσα Στεφ. Γεωργία
Λιάπη Βαρβάρα
Μπαζα Ξεν. Χαρίκλεια
Μπένος Στεφ. Γεώργιος
Παπαγιαννόπουλος Ανδρ.
Παπαδοπούλου Κων. Ευφροσύ
Παπαθανασίου Ελευθέριος
Παπαληθεία Κων. Αγλαΐα
Παπανίκας Παύλος
Παπανικολάου Αθ. Νίκος
Πούρλης Αθ. Φρίξος
Πριμηκύρη - Βενιεράκη Ασπασί
Σκαβεντίου Αντιγόνη
Στουκίδης Μεγ. Χριστόδουλος
Τζούφης Χρ. Δημήτριος
Τσεκούρας Θεοφ. Γεώργιος
Τσομίδης Γεωργ. Αναστάσιος
Φάφας Δημήτριος
Φρίγκα Γενναδίου Αριστέα
Χατζόπουλος Μιλτιάδης
Χρόνης Σταύρος